

Vlaams
Parlement

stuk **814** (2010-2011) – Nr. 1
ingediend op 18 november 2010 (2010-2011)

Hoorzitting

over de jacht en de problematiek van schade
door vossen, ganzen, duiven en everzwijnen

Verslag

namens de Commissie voor Leefmilieu, Natuur,
Ruimtelijke Ordening en Onroerend Erfgoed
uitgebracht door de heer Wilfried Vandaele
en mevrouw Marleen Van den Eynde

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: de heer Bart Martens.

Vaste leden:

de heren Robrecht Bothuyne, Lode Ceyskens, de dames Tinne Rombouts, Valerie Taeldeman;
mevrouw Agnes Bruyninckx-Vandenhoudt, de heer Pieter Huybrechts, mevrouw Marleen Van den Eynde;
de dames Gwenny De Vroe, Mercedes Van Volcem;
mevrouw Michèle Hostekint, de heer Bart Martens;
mevrouw Tine Eerlingen, de heer Wilfried Vandaele;
de heer Ivan Sabbe;
de heer Hermes Sanctorum.

Plaatsvervangers:

de dames Karin Brouwers, Veerle Heeren, de heren Johan Sauwens, Jan Verfaillie;
mevrouw Katleen Martens, de heren Stefaan Sintobin, Wim Wienen;
de heren Karlos Callens, Dirk Van Mechelen;
de heer Philippe De Coene, mevrouw Els Robeyns;
de dames Danielle Godderis-T'Jonck, Liesbeth Homans;
de heer Boudewijn Bouckaert;
de heer Dirk Peeters.

INHOUD

1. Hubertus Vereniging Vlaanderen	4
1.1. Inleidende uiteenzetting.....	4
1.2. Vragen en opmerkingen van de leden.....	6
2. Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging	8
2.1. Inleidende uiteenzetting.....	8
2.2. Vragen en opmerkingen van de leden.....	10
3. Natuurpunt.....	11
3.1. Inleidende uiteenzetting.....	11
3.2. Vragen en opmerkingen van de leden.....	14
4. Vogelbescherming Vlaanderen	16
4.1. Inleidende uiteenzetting.....	16
4.2. Vragen en opmerkingen van de leden.....	19
5. Boerenbond	24
5.1. Inleidende uiteenzetting.....	24
5.2. Vragen en opmerkingen van de leden.....	25
6. Algemeen Boerensyndicaat	26
7. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek.....	27
7.1. Inleidende uiteenzetting.....	27
7.2. Vragen en opmerkingen van de leden.....	30
8. Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid	32
9. Agentschap voor Natuur en Bos	35
9.1. Inleidende uiteenzetting.....	35
9.2. Vragen en opmerkingen van de leden.....	37
Gebruikte afkortingen	39
Bijlagen	
Bijlage 1: Uittreksels uit de presentatie van de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging.....	41
Bijlage 2: Uittreksels uit de presentatie van Vogelbescherming Vlaanderen	47
Bijlage 3: Presentatie van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek.....	55
Bijlage 4: Uittreksels uit de presentatie van het Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid.....	63

De Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening en Onroerend Erfgoed hield op 26 oktober 2010 een hoorzitting over de jacht en de problematiek van schade door vossen, ganzen, duiven en everzwijnen. De commissie hoorde vertegenwoordigers van de Hubertus Vereniging Vlaanderen, de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging, Natuurpunt, Vogelbescherming Vlaanderen, de Boerenbond, het Algemeen Boerensyndicaat, het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, het Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid en het Agentschap voor Natuur en Bos.

Op 9 november 2010 werden in de commissie diverse vragen om uitleg over dit onderwerp geagendeerd. Het verslag daarvan is opgenomen in *Hand. VI. Parl. 2010-11*, nr. C56.

De commissie nam op 9 november 2010 ook diverse voorstellen van resolutie over dit onderwerp in behandeling. Daarover zal later verslag worden uitgebracht.¹

1. Hubertus Vereniging Vlaanderen

1.1. Inleidende uiteenzetting

Vossen

De heer Jef Schrijvers, directeur Communicatie en externe relaties Hubertus Vereniging Vlaanderen: Steeds meer burgers klagen over schade aan pluimvee door vossen. Steeds meer burgemeesters trekken aan de alarmbel. De gouverneur van West-Vlaanderen riep de gemeenten op om de vos te bestrijden. De jagers en jachtwachters, zo'n 12.000 in Vlaanderen, merken een toename van predatie. Slachtoffers zijn niet alleen jachtwildsoorten maar ook kwetsbare soorten als weidevogels, bodembroeders. Op het sterneneiland in Zeebrugge werd in het voorjaar 2008 heel wat onrust vastgesteld bij de grote stern, en ook wel bij de dwergsternen. In het broedseizoen 2009 stelde het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek op camerabeelden vast dat er minstens twee vossen nachtelijke strooptochten hielden. Het instituut heeft toen niet ingegrepen met als gevolg dat de broedresultaten van de grote en dwergstern bedroevend waren in 2009.

De jachtwildstand gaat achteruit. Dat kan een oorzaak zijn dat de vos zijn prooi zoekt onder de meer kwetsbare soorten. De favoriete prooi van een vos is het konijn. Als er minder konijnen zijn, moet hij andere prooi zoeken. De vos doet het zeer goed in Vlaanderen. Op 19 oktober 2010 zond Canvas daarover een documentaire uit. De Nederlandse documentaire Rotvos toont het bewijs van de nefaste invloed van de vos op kwetsbare soorten. De Hubertus Vereniging vraagt zich af welke invloed de vos en andere predators kunnen hebben op de instandhoudingsdoelstellingen en Natura 2000.

Als er niets aan de vossenpopulatie wordt gedaan, zal dat hoe dan ook gevolgen hebben. De vos is een voedselopportunist. Vossen grijpen de prooi die het gemakkelijkst te vangen is. De vos is een cultuurvolger, en schuwt dus niet langer de aanwezigheid van mensen. Vlaanderen is 1,3 miljoen hectare groot, meer dan een half miljoen hectare daarvan is onbejaagbaar. Het gaat om de steden en gemeenten, urbaan en peri-urbaan gebied, maar ook reservaten en parken.

¹ Voorstel van resolutie van mevrouw Vera Van der Borgh en de heren Herman Schueremans, Karlos Callens, Sven Gatz, Ivan Sabbe en Lode Vereeck betreffende de aanpassing van het besluit van de Vlaamse Regering van 15 mei 2009 met betrekking tot soortenbescherming en soortenbeheer (*Parl. St. VI. Parl. 2009-10*, nr. 572/1)

Voorstel van resolutie van de heer Ivan Sabbe betreffende de controle over de vossenpopulatie in Vlaanderen (*Parl. St. VI. Parl. 2009-10*, nr. 646/1)

Voorstel van resolutie van de heer Herman Schueremans, mevrouw Vera Van der Borgh, de heren Sven Gatz en Karlos Callens en de dames Lydia Peeters, Annick De Ridder en Gwenny De Vroe betreffende ruimere bejagingsmogelijkheden van de vos in Vlaanderen (*Parl. St. VI. Parl. 2009-10*, nr. 649/1)

Voorstel van resolutie van de heer Herman Schueremans, de dames Lydia Peeters en Vera Van der Borgh en de heren Sven Gatz, Marino Keulen en Karlos Callens betreffende ruimere bejagingsmogelijkheden van het everzwijn in Vlaanderen (*Parl. St. VI. Parl. 2010-11*, nr. 696/1)

De vos heeft in Vlaanderen geen enkele natuurlijke vijand, met uitzondering van de mens. In Vlaanderen bestaat al jaren geen natuurlijk evenwicht meer. Het is utopisch dat evenwicht na te streven. De jachtwetgeving stelt grote beperkingen aan ingrijpen in de vossenpopulatie. Er bestaat een theoretisch model waarbij zonder ingrijpen de populatie zou stabiliseren. De vraag is op welk niveau dat dan zal gebeuren, als het al gebeurt. De buurlanden grijpen allemaal in. Zal Vlaanderen durven wachten tot het theoretische, nergens uitgeteste stabilisatiemodel, realiteit wordt?

Beheer en regulatie van de vossenpopulatie zal volgens de Hubertus Vereniging absoluut noodzakelijk zijn. De jacht zou volgens sommigen niets oplossen omdat elke geschoten vos onmiddellijk wordt vervangen. Daarbij worden twee aspecten gemakkelijksshalve vergeten: de noodzaak tot gebiedsdekkend jagen en het biologische gegeven dat een vossenmoer maar één keer per jaar loops wordt. Als de jachtsector bijvoorbeeld tot 31 maart de gevestigde koppels kan wegnemen, zal de moer allicht vervangen worden door een jongere moer, maar na 31 maart is het zeer onwaarschijnlijk dat ze nog loops wordt en in dat jaar nog een nest zal voortbrengen. Dergelijke manier van ingrijpen zou dus wel een grote invloed hebben op het voortplantingsniveau van de vossen.

Een ruimere bejaging en bestrijding zal zeker nodig zijn. Daarbij hoort, zoals gezegd, een uitbreiding van de jachtperiode tot 31 maart, maar ook de nachtojacht. Andere landen, onder meer Nederland, hebben daar heel wat ervaring mee.

De Hubertus Vereniging Vlaanderen vraagt meer aandacht voor de overdracht van ziektes door de vos. Voorts moet de invloed van de huidige populatie op het behalen van de Natura 2000-doelstellingen worden nagegaan. Met de huidige populatie vossen valt het te betwijfelen of de doelstellingen nog kunnen worden gehaald, bij een populatietoename is dat gewoonweg onmogelijk.

Everzwijnen

Het everzwijn is een nieuwe soort in Vlaanderen. Sinds 2009 wordt er meer aandacht aan besteed. Everzwijnen zijn onbekend voor vele Vlamingen maar niet voor jagers. De jachtopleiding besteedt er veel aandacht aan. Heel wat Vlaamse jagers jagen in Wallonië of in het buitenland geregeld op everzwijnen.

Everzwijnen veroorzaken heel wat schade aan land- en tuinbouw, maar ook aan tuinen, sportvelden, in het verkeer enzovoort. De wetgeving is verouderd, want toen het Jachtdecreet in 1991 werd goedgekeurd, waren er amper everzwijnen in Vlaanderen. Everzwijnen hebben geen natuurlijke vijanden en een grote reproductiecapaciteit: heel wat biggen per worp en vaak twee keer per jaar een worp. Zeugen kunnen nu ook in hun eerste levensjaar al bronstig worden. De klachten van de landbouwsector stijgen, vooral in Limburg en Voeren. Het is onduidelijk welke impact everzwijnen hebben op natuurwaarden, bijvoorbeeld in kwetsbare gebieden.

Door toedoen van de Vlaamse jagers zijn de everzwijnen in West-Vlaanderen onder controle. Het probleem is het grootst in Limburg. Meer dan 100.000 hectare van die provincie is onbejaagd. Een everzwijn is een nachtdier dat pas in de schemering actief wordt. Het legt grote afstanden af, tot tientallen kilometers per nacht. Momenteel zijn er noch visiegebieden, noch doelstellingen, noch maatregelen voor everzwijnen vastgelegd. Actie is nochtans dringend. Het Agentschap voor Natuur en Bos en het INBO hebben afschrikwekkende voorspellingen gemaakt over de everzwijnenpopulatie in Limburg.

De Hubertus Vereniging Vlaanderen is voorstander van een adaptief beheer. Daarbij wordt er een beheerplan opgesteld in nauw overleg met alle actoren. De voortgang van dat plan wordt voortdurend geëvalueerd zodat het zo nodig kan worden bijgestuurd. Voor de jachtsector zullen de wildbeheereenheden mee de gebieden, de doelstellingen en de maat-

regelen bepalen. Dat is niet meer dan logisch want zij zullen belast worden met het uitvoeren van die maatregelen. Een grondige aanpassing van de jachtwetgeving is een *conditio sine qua non*. De vereniging vraagt ook dat de overheid vooraf nadenkt over een degelijke schaderegeling. De jachtverenigingen zijn immers niet bereid schadevergoeding te betalen als blijkt dat de everzwijnen opereren vanuit onbejaagbare gebieden. De vereniging stelt voor om in een driejarig proefproject voor Limburg het adaptief beheer te testen. Dat project gaat best zo snel mogelijk van start.

Ganzen en duiven

Het is vaak onvoldoende duidelijk dat de jacht een deel van de oplossing voor de problemen met ganzen en duiven kan zijn. Er zijn spanningen gerezen bij de lopende afvangprojecten van ganzen. De jagers kunnen een grotere impact hebben mits ze meer speelruimte krijgen. Maar net voor dat soort ganzen is de jachtwetgeving bijzonder beperkt. Op de grauwe gans mag er slechts zes weken per jaar worden gejaagd. Euthanasie op ganzen waarna de kadavers worden verbrand, is niet alleen een verkwisting van natuurlijke producten, maar roept ook morele bezwaren op. De jagerij is momenteel nog onvoldoende in staat om het probleem ten gronde aan te pakken, wegens de zwaar beperkende jachtwetgeving. Afschieten is alleen mogelijk als er schade is vastgesteld, daardoor komt de jager steeds te laat en moet hij handelen na de feiten. Bovendien is het jachtseizoen zoals gezegd strikt beperkt.

De Hubertus Vereniging Vlaanderen wenst een ruimere en bijzondere bejaging van ganzen, zowel de grauwe als de Canadese gans. Het zou een eerste stap zijn om de jachtperiode uit te breiden met een periode in het voorjaar van 14 februari tot 31 maart. De jachtsector vraagt een vereenvoudiging van de administratie. Het erkende uitgebreide wildbeheerplan is het perfecte instrument om een en ander soepeler te laten verlopen. Dat plan wordt goedgekeurd door de Vlaamse overheid en door het ANB en het INBO driejaarlijks gecontroleerd.

Kortom, het komt er volgens onze vereniging op aan in te grijpen of de vier voornoemde soorten zullen voor problemen blijven zorgen.

1.2. Vragen en opmerkingen van de leden

De heer Ivan Sabbe: Er is een belangrijk verschil tussen de vos en de andere diersoorten. Everzwijnen, ganzen en duiven zijn geen predators. Ze veroorzaken vooral gewassenschade. De vos vergt drastischere maatregelen want elimineert andere diersoorten of belemmert de natuurlijke aangroei van andere diersoorten. Hoe denkt de Hubertus Vereniging daarover?

De heer Lode Ceyssens: Vindt de vereniging het nodig de jachtwetgeving aan te passen? Of volstaat het uitzonderingen toe te passen voor gebieden waar het probleem en dus ook de schade het grootst is?

Mevrouw Vera Van der Borcht: Welke aanpassingen van het Soortenbesluit zijn voor de jagers cruciaal om de schade van eksters en kraaien te beperken?

Mevrouw Tine Eerlingen: Zijn het gebiedsdekkend jagen en het wegnemen van gevestigde koppels bedoeld om de vos uit te roeien? Zal dat niet zorgen voor migratie uit aanpalende gebieden, onder meer uit Wallonië waar de vossenlintworm meer voorkomt?

De heer Stefaan Sintobin: Tegenstanders van de uitbreiding van de jachtmogelijkheden zeggen dat vossen kunnen worden tegengehouden door de kippenhokken beter af te schermen, door schrikdraad te plaatsen. Hoe staat de vereniging tegenover dit argument?

In de ons omringende landen zijn er heel wat maatregelen, maar de jachtwetgevingen vertonen grote verschillen. Is een Europese jachtwetgeving nodig? Of is de situatie in elk land te specifiek daarvoor? Bestrijden de maatregelen in de buurlanden de vos efficiënt?

De heer Dirk Peeters: De spreker heeft het niet gehad over de duif, noch over het verschil tussen stand- en trekvogels. Is het mogelijk daar iets meer toelichting bij te geven?

Hoe zijn de everzwijnen tot in West-Vlaanderen geraakt? Hoe kan veilig 's nachts worden gejaagd in een dichtbevolkt en dichtbebouwd gebied als Vlaanderen?

Mevrouw Lydia Peeters: In januari 2010 zei de minister in de commissie dat ze aan een nieuwe beleidsvisie over grofwild werkte. Heeft ze daarover de jachtsector al gecontacteerd?

Everzwijnen berokkenen heel wat schade. Hoeveel shadedossiers zijn er ingediend bij de jachtverenigingen? Zijn er al jagers aansprakelijk gesteld voor schade door everzwijnen?

De heer Wilfried Vandaele: Het belangrijkste argument van de jagers voor de uitbreiding van de jacht is het in de hand houden van populaties. Anderzijds dragen de jagers ook bij tot de overbevolking. Zij zetten fazanten uit en voederen het wild bij. Dat vermindert de geloofwaardigheid van hun uitspraken.

De heer Jef Schrijvers: Alles heeft te maken met het maatschappelijke draagvlak voor vossen. Een versterkte kippenburcht kost al gauw 2 à 3000 euro, materiaal inbegrepen. Dergelijke investering zal mensen afschrikken, het rendement blijft immers beperkt tot een paar kippeneieren per dag. Bovendien zijn vossen zo gemakkelijk niet tegen te houden. Ze laten zich vaak niet tegenhouden door afsluitingen van 2,5 meter hoog, met bovenaan omgekeerde draad, ingegraven, afgezet met betontegels enzovoort. Schrikdraad is het enige efficiënte.

Vlaanderen wil inzetten op de kwetsbare soorten, hun biotopen in orde brengen. Heeft dat wel zin als binnen een aantal jaren blijkt dat ze uitgeroeid zijn door predators? Uiteraard kan een jachtvereniging enkel met kennis van zaken spreken over de aanpassing van de jachtwetgeving, niet over andere middelen. De jacht is niet de enige oplossing maar wil een deel van de oplossing zijn, wil zijn bijdrage leveren.

Hoewel de opstellers van het Soortenbesluit in eerste instantie niet de bedoeling hadden om het koninklijk besluit van 9 september 1981 betreffende de bescherming van vogels in het Vlaamse Gewest te wijzigen, is er toch een en ander fout gegaan. Het besluit beperkt de bestrijding van rechtbekken ernstig. Door de gesloten pootringen kunnen jagers niet langer legaal levende lokvogels voor kraaien en eksters bezitten. De Larssenkooi mag alleen maar voor de ekster worden gebruikt, niet voor de kraai en de kauw. De kauw mag niet met een trechterval worden gevangen. Iedere eigenaar, huurder of grondgebruiker moet jaarlijks schriftelijke toestemming verlenen alvorens de jager rechtbekken mag vangen of bestrijden. De bestrijding mag niet langer met kogel, alleen nog met hagel. Alle akoestische lokmiddelen zijn verboden. De sector vraagt al jaren om administratieve vereenvoudiging van de aanvragen en meldingen in het kader van het wildbeheerplan. Het Soortenbesluit heeft echter de administratie nog doen toenemen.

Rechtbekken zijn trouwens niet bestrijdbaar voor schade aan andere goederen dan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren. Dus niet voor schade aan gebouwen, zwembaden, auto's enzovoort. Tot slot is het ook niet duidelijk welk lokaas in de vallen mag worden gebruikt.

Uiteraard is gebiedsdekkend jagen in Vlaanderen onmogelijk wegens de talrijke verstedelijkte gebieden. Het is helemaal niet de bedoeling de vos uit te roeien. Vlaanderen moet

alle soorten herbergen, maar de vossenaantallen moeten zo beperkt worden dat de schade en de negatieve gevolgen minimaal en maatschappelijk aanvaard zijn. Ik ben niet deskundig om uit te weiden over de ziektes die vossen verspreiden. De vereniging vraagt enkel meer aandacht voor dat aspect.

In vergelijking met het buitenland is de Vlaamse jachtwetgeving zeer beperkend en niet efficiënt. Ik weet niet of een Europese aanpak gewenst is. Er is zeker geen tendens naar een Europese jachtwetgeving. Vlaanderen kan wel heel wat leren van de buurlanden. Het heeft geen zin dat Vlaanderen tracht opnieuw het warme water uit te vinden.

De overwinterende en de overzomerende ganzen vergen inderdaad een andere aanpak. De meeste schade wordt toegebracht door de overzomerende ganzen.

Volgens mij weet niemand hoe de everzwijnen precies in West-Vlaanderen terechtgekomen zijn. Inderdaad zijn er op een aantal plaatsen everzwijnen uitgezet. In Limburg zijn de everzwijnen grotendeels op een natuurlijke manier terechtgekomen, dat bewijs werd door het INBO geleverd.

De nachthacht op de vos hoeft helemaal niet onveilig te zijn. Dat bewijzen buitenlandse voorbeelden (Nederland, Duitsland, Engeland, Schotland, Wales enzovoort). Jagers hebben vaak tientallen jaren hetzelfde jachtveld. Ze kennen iedere boom en struik, iedere weipaal, iedere woning. Zij gaan veilig om met wapens. Dat bewijst het kleine aantal jachtongevallen.

De minister heeft nog steeds geen beleidsvisie Grofwild naar buiten gebracht. Het ANB zou enkele maanden geleden een voorontwerp hebben gemaakt, maar dat is nog niet klaar en de sector is nog niet geraadpleegd.

De Hubertus Vereniging heeft geen duidelijk zicht op het aantal schadedossiers over everzwijnen. Het Wildschadebesluit werkt in dat opzicht slecht. Bijna de helft van de dossiers wordt verworpen of niet-ontvankelijk verklaard.

Bijvoederen is wettelijk toegestaan. In de jachtwetgeving staan er zelfs regels voor. Het eerste doel is de jachtwildsoorten in goede conditie door de winter loodsen. Er is dan immers geen eten voor die dieren. Andere soorten die geen jachtwild zijn, hebben er ook baat bij en de jachtsector betaalt het uit eigen zak. Het uitzetten van wild is bij wet verboden.

2. Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging

2.1. Inleidende uiteenzetting

De heer Wim van der Es, hoofd regiodiensten en plaatsvervangend directeur van de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging: Nederland heeft een Flora- en Faunawet die de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn omzet. In die wet ligt de strikte bescherming van de soorten vast en er is heel strikt bepaald hoe en wanneer daarvan kan worden afgeweken. Een van die afwijkingen is de jacht op zes wildsoorten. Voor alle andere soorten kan hoogstens schadebestrijding en -beheer worden toegepast. De jacht is op rijksniveau geregeld, het beheer en de schadebestrijding van de andere soorten is voor 90 percent op provinciaal niveau geregeld. De provincie maakt daarvoor een faunabeleid samen met de partners actief in de provincies. De maatschappelijke partijen werken samen in faunabeheereenheden. Dat zijn samenwerkingen tussen boeren, natuurbeherende of terreinbeherende organisaties, particuliere eigenaren en jagers. Ze stellen een faunabeheerplan op. Dat plan wordt goedgekeurd door de provincie en vervolgens uitgevoerd door wildbeheereenheden en jagers. De uitkomst daarvan wordt geëvalueerd zodat het beleid eventueel aanpassingen kan doorvoeren.

Vossen

De vos is een predator. In Nederland kan de vos het hele jaar door van zonsopgang tot zonsondergang bestreden worden omdat hij het hele jaar door schade toebrengt aan kwetsbare fauna, met name de weide- en akkervogels, soorten beschermd onder Natura 2000-doelsoorten en de hamsters in Limburg. Er is geen schoontijd. Die zou contraproductief zijn voor de bescherming van weidevogels. De meest effectieve jachtperiode is de late winter en het vroege voorjaar. Dat betekent niet dat er in de andere periodes niets moet gebeuren. Er zijn immers nog andere gronden om de vos te bestrijden. Aardhonden zijn in een bepaalde periode niet toegestaan, vangkooien en kastvallen zijn steeds mogelijk. Naast de landelijke vrijstellingen, waarbij het geweer gebruikt mag worden van zonsopkomst tot zonsondergang, zijn er provinciale aanvullingen mogelijk. In specifieke gevallen mag bestrijding plaatsvinden met kunstlicht op basis van een goedgekeurd faunabeheerplan.

Wilde zwijnen

In Nederland mogen wilde zwijnen voorkomen op de Veluwe in Gelderland en in het Meinweggebied in Limburg. In die gebieden vindt gecoördineerd en getalsmatig beheer plaats op basis van het faunabeheerplan. Overal daarbuiten is nulstandgebied. De wildbeheereenheden, jagers en een aantal ambtenaren voeren die nultolerantie uit. De provincies hebben de beslissingsbevoegdheid.

In de leefgebieden moeten wilde zwijnen beheerd worden van 1 juli tot 15 maart. Jagers mogen lokvoer verstrekken, wildkansels en restlichtversterkers en beperkt kunstlicht gebruiken. In de nulstandgebieden zijn er geen beperkingen in de periode. In gebieden waar de nulstand geldt, zijn de wettelijke middelen ruim toepasbaar. Een vergelijking van de kaarten met de afschotcijfers in 2000-2001 en 2007-2008 toont dat, ondanks inspanningen om tot nulstand te komen en te handhaven, de verspreiding van het wild zwijn zich lijkt door te zetten. Wilde zwijnen komen vooral voor in de leefgebieden maar ook in een aantal grensgebieden met Duitsland en België.

Ganzen

Er is een verschil tussen trekkende ganzen en stand- of zomerganzen. In Nederland werken natuurbeherende organisaties, boeren, particuliere eigenaren, samenwerkende provincies, vogelbescherming en de jagers samen in een soort adviesorgaan voor de minister, het beleidskader Faunabeheer. Ze zoeken naar breed gedragen oplossingen, aangebracht door het maatschappelijke middenveld. Daar is uitgekomen dat er twee soorten beleid zijn: een beleid voor winterganzen en een beleid voor zomerganzen of jaarrondganzen.

De provincies wijzen 80.000 hectare foerageergebieden aan winterganzen toe. De ganzen mogen daar in de winter verblijven en foerageren. De boeren in die gebieden ontvangen een opvangpremie en een schadevergoedingsregeling. Buiten die gebieden worden de ganzen verjaagd op allerlei manieren: met de trekker, met honden, met de vogelverschrikker, maar ook met het geweer. Daarbij worden ook een paar ganzen geschoten. Het winterganzenbeleid, de premies, de schadevergoedingen en de projectkosten kosten in 2007-2008 ongeveer 15 miljoen euro.

Het maatschappelijke middenveld heeft samen met de overheid bepaald dat het provinciale faunabeheerplan het beleid voor zomerganzen regelt. Alle partijen zijn het er ondertussen over eens dat een combinatie van maatregelen nodig is. Dat was niet zo evident want iedere partij heeft zo haar eigen zaken die ze belangrijk vindt. Uit een wetenschappelijke studie is gebleken dat maatwerk nodig is, dus een combinatie van schieten, vangen, eieren schudden, inrichtingsmaatregelen. Een voorbeeld van een inrichtingsmaatregel is een boschage waar ganzen niet gemakkelijk doorheen kunnen struinen op zoek naar voedsel. Zo

kunnen boerderijen worden afgeschermd en gaan ganzenkuikens op een andere plaats op zoek naar eten.

Ondertussen zijn er ongeveer 100.000 overzomerende grauwe ganzen in Nederland. Die veroorzaken heel wat schade. De betaalde schade loopt uiteraard parallel met de uitbreiding van de populatie. Wetenschappers hebben berekend dat ook met de huidige maatregelen de populatie van de zomerganzen zal toenemen.

Conclusie

De Europese regelgeving geeft de lidstaten ruimte om maatregelen te nemen. Nederland zowel als Vlaanderen gebruiken die ruimte nog niet volledig.

Als de partijen regionaal of landelijk samenwerken, groeit de maatschappelijke acceptatie van maatregelen om de populaties beperkt te houden. Dan wordt het gemakkelijker om bepaalde besluiten te nemen en tot uitvoering te brengen.

2.2. Vragen en opmerkingen van de leden

De heer Lode Ceysens: Nederland heeft dus niet gekozen voor een aanpassing van de jachtregels maar wel voor een gedifferentieerde aanpak met maatwerk per regio op basis van de schade. Wil de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging bijkomende aanpassingen van de jachtregelgeving zodat er voor het hele rijk dezelfde regels gelden?

Enkele jaren geleden is er in de beide Limburgen een proefproject gestart voor het terug in het wild brengen van edelherten. Wat zijn de resultaten daarvan?

De heer Ivan Sabbe: Ik wijs de heer Ceysens op bepaalde elementen uit de presentatie. Landelijk is in Nederland bepaald dat de vos het hele jaar mag worden bestreden. Er is geen schoontijd omdat die contraproductief is voor de bescherming van de weidevogels. Aardhonden, vangkooien en kastvallen mogen in tegenstelling tot in Vlaanderen wel worden gebruikt. Nederland ziet dus duidelijk in dat de vossen een reëel probleem vormen.

De heer Lode Ceysens: Dat is niet in tegenspraak met mijn vragen.

De heer Ivan Sabbe: Wanneer zijn de maatregelen tegen de vossen in Nederland ingevoerd? Welk effect hebben ze op de populatie gehad?

De heer Stefaan Sintobin: Hebben de ruimere bejagingsmogelijkheden, dus dag en nacht, in Nederland voor veiligheidsproblemen gezorgd? Heeft de ruimere jacht en bestrijding in Nederland tot hevige maatschappelijke discussies geleid? Welke argumenten zijn er gebruikt om de tegenstanders te overtuigen?

Mevrouw Lydia Peeters: Ervaart men problemen bij het jagen op het wilde zwijn bij nacht? Mag er net als in Vlaanderen in Nederland niet worden gejaagd als het sneeuwt? Was er veel weerstand tegen de soepelere bestrijdingsregels voor wilde zwijnen? Is de nultolerantie een feit en hoe ervaart de bevolking die?

De heer Karlos Callens: De Nederlandse landbouwers ontvangen een vergoeding voor de schade aangericht door winterganzen na verjagingsinspanning. Is dat enkel als er jagers actief zijn op de betrokken landbouwgronden of ook als er andere afschrikkingsmiddelen, zoals lawaai, worden gebruikt?

De heer Wim van der Es: De jagersgemeenschap in Nederland wil voor landelijke problemen landelijke instrumenten. Het heeft weinig zin om voor exoten twaalf provincieplannen te hebben. Voor regionale problemen zijn regionale plannen prima omdat ze

maatwerk mogelijk maken. Een bijkomend voordeel van de regionale plannen is dat het overleg tussen de partners de acceptatie bevordert.

Jacht, het doden van dieren, is emotie. Een meerderheid van de mensen aanvaardt echter een objectieve uitleg van de motieven om maatregelen te nemen. De Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging laat dat jaarlijks onderzoeken door een gerenommeerd bureau. Het zal natuurlijk nooit zo zijn dat iedereen het met de bejaging eens is.

Ik weet het antwoord niet op de vraag van de heer Ceyssens over het proefproject met de edelherten. Ik zal dat opzoeken.

In het begin van de jaren tachtig werden er ongeveer 8500 vossen geschoten in Nederland. Sindsdien is de Fauna- en Florawet goedgekeurd, daarna liep het aantal geschoten vossen terug. In 2006 werd de landelijke vrijstelling van kracht. In het seizoen 2007-2008 waren het er ongeveer 20.000.

Ook in de Randstad worden lichtbakontheffingen voor bestrijding van vossen toegekend, bijvoorbeeld in Natura 2000-gebieden om purperreigers te beschermen. In de afgelopen jaren zijn er geen veiligheidsproblemen geweest. Als de jager gebruikmaakt van de lichtbakontheffing, moet hij dat vooraf melden aan de meldkamer van de politie. Als de politie dan telefoon krijgt van verontruste burgers, weet ze dat er een jager actief is.

In de leef- en nulstandgebieden mag kunstlicht worden gebruikt bij de jacht op wilde zwijnen. Sinds een aantal jaren mag ook restlicht worden gebruikt. Dat is heel effectief want wilde zwijnen zijn in de schemer en 's nachts actief. De jager is in deze een vrijwilliger die de juiste instrumenten moet krijgen om gemotiveerd te blijven. Uiteindelijk voert hij het beleid van de overheid uit.

De provincies kunnen de jacht sluiten bij extreem winterse omstandigheden. Daar zijn criteria en draaiboeken voor opgesteld. Over het algemeen wordt er niet bij de eerste sneeuwvlok opgetreden. Wilde zwijnen zijn trouwens uitstekend bestand tegen winterse omstandigheden. Er is dus geen reden om de jacht onmiddellijk te sluiten als het sneeuwt.

Aan de landbouwer buiten het foerageergebied wordt gevraagd de ganzen te verjagen in de winterperiode, dus van 1 oktober tot 1 april. Die boer komt voor vergoeding in aanmerking als hij kan aantonen dat hij voldoende inspanningen geleverd heeft om de ganzen te verjagen. Daarvoor zijn er criteria opgesteld. Zo moet hij twee keer per week zijn jager hebben ingeschakeld en dat moet hij administreren. Die jager mag actief zijn tot 12 uur 's middags, daarna moet de boer de ganzen zelf verjagen, ofwel met de hond, ofwel met de trekker.

3. Natuurpunt

3.1. Inleidende uiteenzetting

De heer Wim Van Gils, diensthoofd beleid Natuurpunt: Natuurpunt bevindt zich vandaag in een vervelende situatie. Deze week heeft het een vonnis ontvangen na een klacht van een landbouwer over ganzenschade in een vogelrichtlijngebied. In dat vonnis verwijt de rechter Natuurpunt onvoldoende inspanningen te doen om predators naar de reservaten te lokken of om georganiseerd in te zetten op voorkoming van schade door beschermde vogelsoorten. In het studiedocument van de Hubertus Vereniging Vlaanderen wordt voorgesteld om in die vogelrichtlijngebieden en in een bufferzone van 5 kilometer rond die gebieden de vos intensief te reguleren. Het is het een of het ander: ofwel moet de vos ons helpen de ganzen te bestrijden, ofwel moet de vos daar niet meer zijn. Misschien moet er iets meer nagedacht worden over de te volgen weg. Natuurpunt wordt nu verplicht de schade van de landbouwer te betalen. Mogelijk zal de vereniging in beroep gaan.

Natuurpunt is bereid echte oplossingen voor echte problemen te helpen zoeken met focus op het voorkomen van schade, gebaseerd op objectieve feiten en onafhankelijk onderzoek. Soms krijgen we de indruk dat men met een oplossing voor ogen op zoek gegaan is naar problemen, in plaats van vertrekkende van het probleem naar oplossingen te zoeken. De oplossingen moeten effectief en efficiënt zijn.

Vossen

De vos berokkent schade aan neerhofdieren. Meer jacht op vossen zal dat probleem niet oplossen. De territoria zullen snel terug opgevuld geraken. Het effect in verstedelijkt gebied is zeer klein, het is onmogelijk om in dergelijke gebieden te jagen. De vos is niet het enige roofdier, er zijn bijvoorbeeld ook heel wat marters. Hoe zullen we de neerhofdieren beschermen tegen andere roofdieren? Natuurpunt denkt dat het verstandiger is in te zetten op preventie, een goed nachthok en eventueel een stevige dagomheining. Op de meeste plaatsen volstaat echter een goed nachthok.

Natuurpunt heeft een brochure waarin het probeert uit te leggen hoe de burgers hun kippen beter kunnen beschermen. Dat zal efficiënter zijn dan de algemene jachtvoorwaarden te versoepelen. Ondertussen hebben al 55 gemeenten gevraagd de brochure te mogen verspreiden terwijl de campagne eigenlijk nog niet begonnen is.

Ganzen

Het is belangrijk een onderscheid te maken tussen winter- en zomerganzen. Voor de winterganzen is de regeling ganzenschade niet conform de Vogelrichtlijn. Een landbouwer in vogelrichtlijngebied moet om schadevergoeding te krijgen, eerst bewijzen dat hij de dieren op alle mogelijke manieren heeft trachten te verjagen. Dat kan niet de bedoeling zijn in een beschermd gebied. Daarom is er een bijstelling nodig waardoor in vogelrichtlijngebied de focus komt te liggen op ganzenbeheer, waartegenover een vergoeding staat. Buiten de vogelrichtlijngebieden kan de vergoeding voor ganzenschade blijven bestaan.

Bij de zomerganzen zorgen de Canadese gans en de nijlgans voor de meeste problemen. Die exoten brengen ook veel schade toe in natuurgebieden. Ze zorgen voor overbegrazing en overbemesting en vertonen heel agressief gedrag dat nefast is voor het broedgedrag van inheemse wetlandsoorten. Het is noodzakelijk die soorten te bestrijden en de jachtsector speelt hierin zeker een rol.

Soortenbeheer en soortenbescherming

Natuurbeheer werkt constructief mee aan de beheerregeling voor de grote meeuwen en de aalscholver. Als de minister soortgelijke initiatieven wil opzetten voor everzwijnen, houtduiven enzovoort, zal Natuurpunt daaraan meewerken.

Er is volgens ons een onevenwicht tussen soortenbeheer en soortenbescherming. In het nieuwe Soortenbesluit staat een regeling voor de opmaak van soortenbeschermingsprogramma's. Daarvan is er nog geen enkel in voege. Dat heeft te maken met een aantal problemen in het Soortenbesluit. Hopelijk worden die opgelost in de aangekondigde revisie van het besluit.

Het is positief dat de Hubertus Vereniging mee wil werken aan de instandhoudingsdoelstellingen. De focus op de bestrijding van de predators is onevenwichtig. Natuurpunt denkt dat de focus moet liggen op het kwantitatief en kwalitatief herstel van de leefgebieden. Dat blijkt ook uit de informatie van het INBO en het ANB en ook uit de documenten over de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen. Voorts is er behoefte aan een soortbeschermingsprogrammatie waar de predatie een deel van kan zijn.

Zwin

In het voorstel van resolutie van de heer Herman Schueremans e.a. betreffende ruimere bejagingsmogelijkheden van de vos in Vlaanderen wordt er een verband gezocht tussen de opkomst van de vos en het verdwijnen van een aantal vogelsoorten in het Zwin. Het grote probleem van het Zwin is echter dat het verzandt. Daardoor verdwijnen de slikken en de schorren, maar ook de broedeilanden waar koloniebroedende vogels als meeuwen of sterns op broeden. Door de verzanding daalt het voedselaanbod en verdwijnen de broedhabitats. Daardoor gaan de populaties van broedvogels en pleisterende trekvogels achteruit. Die evolutie was aan de gang lang voor de terugkeer van de vos.

Hamsters

Ik citeer uit de conclusies van vijf jaar onderzoek in Nederlands Limburg, verschenen in *De Levende Natuur* van september 2008: “De resultaten maken aannemelijk dat het afschieten van vossen voor de bescherming van wilde hamsterpopulaties nauwelijks zinvol lijkt.” En verder: “Voor een startende hamsterpopulatie zou afschot wel tot een toename van de overleving kunnen leiden.”.

Om de overleving van de hamsters te garanderen, zijn hamstervriendelijke akkers veel belangrijker. Die hebben trouwens ook positieve gevolgen voor akkervogels en kleinwild. Bij het uitzetten van hamsters zouden ook andere maatregelen zoals het plaatsen van schrikdraadrasters, de overleving bevorderen. In Nederland komt men terug van de concentratie van de hamsterpopulaties. Dat lijkt immers predators aan te trekken. Een spreiding zou meer overlevingskansen bieden.

Weidevogels

De invloed van de vos op de weidevogels is op grote schaal bestudeerd. Daaruit blijkt dat de bestrijding van de vos en de kraai niet de oplossing is voor de weidevogels. De grote verscheidenheid aan predators maakt het moeilijk om weidevogels met eenvoudige, landelijke maatregelen weer op het juiste spoor te brengen. Dus: intensief maatwerk op gebiedsniveau is nodig (Teunissen et al., 2006).

De weidevogels hebben van nature een hoge mortaliteit, ook in hun nesten, maar kunnen naar vogelnormen wel zeer oud worden. Het belangrijkste probleem is het intensief landgebruik. Het komt er dan ook op aan gerichte maatregelen te nemen om de onnatuurlijke mortaliteit terug te dringen. Daarvoor zijn de beheersovereenkomsten met landbouwers belangrijke instrumenten. Die hebben vandaag niet het verhoopte effect en worden bijgesteld.

De studie Fletcher et al. van 2010 toont een relatie aan tussen het succes van grondbroeders en de jacht op predators. Die studie is uitgevoerd door The Game & Wildlife Conservation Trust in de uplands van Groot-Brittannië in vier grote natuurrijke gebieden van 10.000 hectare. De auteurs denken dat de resultaten ook relevant zijn voor de Schotse Hooglanden. Hoe kunnen die onderzoeksresultaten dan relevant zijn voor het versnipperde, verstedelijkte, intensief gebruikte, dichtbevolkte Vlaanderen?

In het tijdschrift waar de studie in verscheen, stond ook een redactioneel stuk waarin de redacteur zegt dat beleidsmakers en landmanagers zeer voorzichtig moeten omspringen bij het invoeren van predatiecontrole als een algemeen instrument zonder contextspecifieke bewijzen om de noodzaak ervan hard te maken.

Conclusie

Natuurpunt ziet geen noodzaak tot een algemene uitbreiding van de vossenjacht. Voor pluimvee moet de focus liggen op sensibilisering en preventie. Wat de natuurdoelstellingen

betreft, stelt Natuurpunt voor om de instrumenten van de soortenbescherming in te zetten in functie van de instandhoudingsdoelstellingen of de paraplu-soorten. Een soortenbeschermingsprogramma wordt onderbouwd met een wetenschappelijk rapport. Als daaruit blijkt dat predatie voor een specifieke soort een probleem is, kunnen er gebiedsgerichte maatregelen tegen bepaalde predators komen.

Dit is niet het einde van deze discussie. Dat bewijst de campagne ‘Wilkommen Wolf’ van onze Duitse zusterorganisatie Naturschutzbund, trouwens met steun van Volkswagen.

3.2. *Vragen en opmerkingen van de leden*

De heer Ivan Sabbe: Als de voorschriften van Natuurpunt voor kippenhokken gevolgd worden, moeten mensen een modern concentratiekamp voor hun kippen bouwen. De kostprijs ervan staat niet in verhouding tot de aankoopprijs van een neerhofdier of de paar eitjes die de kippen leggen.

Het INBO schat de populatie van de vos op 30.000. In Nederland is de populatie nog groot, ondanks dat er meer vossen worden geschoten. De jacht is de enige oplossing voor een gezond wildbestand. De vos heeft dagelijks een prooi nodig, vermenigvuldig dat met de populatie, dan wordt duidelijk hoe laat het is.

Sinds de overdracht van de Zwinbosjes, het gebied grenzend aan het Zwin, heeft de vos daar de vrije loop. Sindsdien zijn er geen kleine dieren meer, enkel pony's en geiten. Preventie is goed maar de voorstellen van Natuurpunt zijn niet realistisch.

De heer Wilfried Vandaele: Natuurpunt raadt ook andere dingen aan dan de bouw van een kippenvilla. Het gaat niet op de alternatieven daartoe te beperken. De economische afweging van de heer Sabbe en de Hubertus Vereniging houdt trouwens geen steek, mensen rekenen toch evenmin uit hoeveel een poesje of hondje kost. Er zijn altijd dieren geweest die wel een kippetje of een eitje lusten. Mijn vader deed het hok 's nachts toe en er was geen enkel probleem.

De heer Dirk Peeters: Het gaat tot hiertoe vooral over het ingrijpen van de mens in de natuur, in de relatie tussen predator en slachtoffer. Ik mis het grotere ecologische evenwicht in de soortenbeschermingsprogramma's of instandhoudingsdoelstellingen. In Friesland vangen natuurbeschermingsverenigingen buizerds, haviken en kiekendieven ter bescherming van de weidevogels. Dat is te kort door de bocht.

De heer Lode Ceysens: Natuurpunt heeft het niet gehad over het everzwijn. Nochtans richt het heel wat schade aan in Limburg.

In het kader van het afvalbeleid geven heel wat gemeenten hun inwoners gratis kippen voor de verwerking van klein keukenafval. Dat vergt al heel wat overtuigingskracht. De kippen krijgen dan wel een hoekje in de tuin, een hok, maar niets meer. Als die kippen sterven, zullen ze allicht niet worden vervangen. Wat is de mening van Natuurpunt over dit nuttige project?

Hoe werkt het mechanisme waardoor nieuwe vossen het territorium van geschoten exemplaren innemen?

De heer Stefaan Sintobin: Niet alleen Nederland maar ook andere buurlanden hebben een arsenaal aan bejagings- en bestrijdingsmiddelen voor vossen. Hoe zijn de grote verschillen met Vlaanderen te verklaren? Zijn de maatregelen in andere landen niet efficiënt? Volgens de Nederlandse spreker was de aanpak daar maatschappelijk aanvaard.

De heer Wim Van Gils: Het hok in onze brochure vergelijken met een concentratiekamp is vergezocht. In de meeste gevallen volstaat een goed nachthok. Eventueel kan daar nog een degelijke omheining bijkomen. Een goed hok hoeft niet zoveel te kosten. Dat is niet anders voor gratis kippen trouwens. Ik zie echt geen alternatief. Het is onmogelijk om door meer te jagen de veiligheid van de kippen te verzekeren. Als de kippen niet door een vos worden gepakt, dan misschien wel door een marter. De heer Jaap Mulder zal straks in de uiteenzetting van Vogelbescherming Vlaanderen de vraag over de territoria beantwoorden.

Uiteraard is schade door everzwijnen een probleem. Natuurpunt wil daarvoor echte oplossingen zoeken. Het is aan de minister om alle partners samen te brengen om na te gaan hoe daar iets kan aan worden gedaan.

De heer Peter Symens, beleidsmedewerker Natuurpunt: In de Vlaamse natuur is er geen natuurlijk evenwicht meer. Er zal dus moeten worden beheerd. Het aantal vossen stijgt in Nederland, terwijl er meer gejaagd mag worden en zonder schoontijd. Vlaanderen kent, met heel wat meer beperkingen, een gelijkaardige stijging. Nederland is dus het beste bewijs dat jacht op zich voor de regulering van de vos niet de oplossing is. Jacht kan op sommige plaatsen nodig zijn, maar een algemene versoepeling van de regels heeft geen zin. Dat moet per regio en in overleg met de partners worden bekeken. Natuurpunt erkent dus wel degelijk dat er een vossenprobleem is, maar denkt niet dat een algemene versoepeling van de jachtvoorwaarden een oplossing is of zelfs maar tot een oplossing kan bijdragen.

In sommige gevallen zijn er zoveel vossen dat een bepaalde diersoort onder druk komt te staan. Vlaanderen heeft een aantal instrumenten, onder meer de soortenbeschermingsprogramma's maar die zijn voor verbetering vatbaar. Voorts zijn er beheerregelingen voor schadelijke soorten. Als vossen een bedreiging vormen voor de stern, kan op basis van het soortenbeschermingsprogramma voor de stern het hele evenwicht in kaart worden gebracht, ook de bedreiging door predators, en dan kan een aanpak op maat worden uitgewerkt, waaronder eventueel bijkomend afschot.

De heer Ivan Sabbe: Alle statistieken bewijzen dat jacht op vossen ervoor zorgt dat het andere wildbestand exponentieel toeneemt. Natuurpunt wil ook natuurlijk wild in Vlaanderen. De vos is de vijand van al die soorten. Hij verstoort het natuurlijke evenwicht. De vos is een slim dier en vergt een consequente aanpak. De maatregelen die Natuurpunt voorstelt, hebben geen enkel resultaat. Het Nederlandse voorbeeld is wel goed. Het wildbestand is er niet alleen groter maar ook meer divers. De bestrijding van de vos is daar een oorzaak van. Als Natuurpunt dat ontkent, heeft praten geen zin.

De heer Peter Symens: We willen de discussie voeren maar wel in zijn totaliteit. De relatie tussen de vos en enkele wildsoorten is maar één facet van het ecologische systeem. In een monotoon en verstedelijkt landschap als Vlaanderen verdwijnen er soorten, en andere soorten nemen hun plaats in. Kleinwild als konijnen wordt ook getroffen door ziektes, door aantasting van zijn biotoop enzovoort. Al die facetten moeten worden beschouwd. Het verdwijnen van kleinwild uit de Zwinbosjes herleiden tot de jacht van de vos, is een weinig zinvolle, selectieve discussie. Predatie is één van de vele factoren die de populaties reguleren.

De heer Wim Van Gils: De voorstellen van resolutie geven drie grote redenen om de vossen extra te bejagen: de veiligheid van neerhofdieren, ziekteverspreiding en de instandhoudingsdoelstellingen en Europese beschermde diersoorten. Nergens is gesproken over de bescherming van kleinwild. Als de discussie daarom draait, is het weinig productief andere redenen naar voren te schuiven om de discussie te camoufleren.

De heer Lode Ceyssens: Wat is de visie van Natuurpunt over de aanpak van everzwijnen?

De heer Karlos Callens: Natuurpunt lijkt vooral bepaalde diersoorten te verdedigen, meestal de sterkste. Natuurpunt gaf de West-Vlaamse boeren ooit de schuld voor het verdwijnen van kleine vogels als zwaluwen en mussen. Maar anderzijds verdedigt de organisatie de kraaien en kauwen die toch in grote aantallen voorkomen en de kleine vogels bedreigen.

De heer Peter Symens: Natuurpunt is voorstander van een genuanceerd beleid voor everzwijnen. In Nederland zijn er gedoogzones en nultolerantiezones. Alle partners bespreken daar de aanpak in een bepaalde regio. Natuurpunt wil best op die manier samenwerken zolang het uitgangspunt niet een nultolerantie voor heel Vlaanderen is. Natuurpunt erkent dat er schade is, wil die schade vergoed zien maar wil een totaalbeleid met ook oog voor preventie.

Hetzelfde geldt voor de kauwen. Nu blijft het beleid gefragmenteerd en beperkt tot bepaalde soorten. Bij discussies blijft men aan de oppervlakte, de basis van het probleem mag blijkbaar niet worden aangekaart. De natuurverenigingen moeten zich volgens sommigen beperken tot het bepalen van de schade. Preventie en corrigerend werken zijn blijkbaar uit den boze. Zo blijft bijvoorbeeld het ganzenbeleid beperkt tot de schadevergoeding.

Vlaanderen heeft internationale verplichtingen. Het heeft bijvoorbeeld gebieden bij Europa aangemeld waarin het grootste deel van de wereldpopulatie van de kleine rietgans verblijft. Voor die gebieden heeft het enkel een schadevergoeding uitgewerkt. Om voor vergoeding in aanmerking te komen, moet de landbouwer aantonen dat hij zijn uiterste best gedaan heeft om die beesten te verjagen. Dat is een aanfluiting van de Europese richtlijn.

Natuurpunt vraagt om net als in Nederland gebieden af te bakenen waarin mensen vergoed worden voor beheer en zo schade te verhinderen in de zuivere landbouwgebieden. Het Vlaamse beheer is beperkt tot het vaststellen van schade en het laten betalen ervan door Natuur.

4. Vogelbescherming Vlaanderen

4.1. Inleidende uiteenzetting

De heer Jan Rodts, algemeen directeur Vogelbescherming Vlaanderen: Vogelbescherming Vlaanderen bekommert zich niet alleen om het lot van de vogels. Ik wil vandaag een lans breken voor de vos, ons grootste natuurlijke roofdier. Vogelbescherming Vlaanderen is tegen elke uitbreiding van de jacht op deze predator. De grootste deskundige van de vossen in Vlaanderen wordt systematisch geweerd van elke publieke activiteit. Hij is hier ook vandaag niet aanwezig. Sinds de plannen van minister Schauvliege om de jacht uit te breiden, heeft de heer Koen Van Den Berge immers spreekverbod gekregen. Ik ben over de grens moeten gaan om een andere deskundige in vossen te vinden. De heer Jaap Mulder is afgestudeerd als dierenecoloog en een beetje de Nederlandse tegenhanger van de heer Van Den Berge. Hij houdt zich al dertig jaar bezig met ecologisch onderzoek, vooral van roofdieren: de das, de boommarter, de vos. Hij doet al vijftien jaar veldonderzoek in alle Nederlandse gebieden. Sinds 2003 is hij een zelfstandig onderzoeker en werkt in opdracht van overheden en semi-overheden, uiteraard in Nederland.

Het is evident dat Vogelbescherming Vlaanderen zich steunt op wetenschappelijk onderzoek, voor Vlaanderen verricht door het INBO, maar ook op buitenlandse studies, onder andere van de heer Jaap Mulder. Ik roep de Vlaamse beleidsmakers op om de conclusies van de onderzoeken ter harte te nemen en niet te negeren. Die onderzoeksresultaten zijn immers betaald met belastinggeld.

De heer Jaap Mulder, vossenspecialist Nederland: Ik zal niet alleen Nederlandse maar ook Vlaamse onderzoeksresultaten toelichten. Sommigen willen meer bejaging om drie redenen: de roof van neerhofdieren, de predatie van wilde fauna en het voorkomen van ziektes.

Terugkeer van de vos

Rond de Tweede Wereldoorlog kwam de vos in Nederland alleen maar voor op zandgronden in het oosten en het zuiden van het land. De vos heeft sindsdien zijn leefgebied gevoelig uitgebreid. Sinds kort heeft hij ook de provincie Zeeland bereikt, de laatste provincie waar hij nog ontbrak. In Vlaanderen is er een gelijkaardige evolutie. De stijgende afschotcijfers in Nederland vloeien niet voort uit stijgende afschotcijfers van vossen per vierkante kilometer, maar uit het grotere leefgebied van de vos. De uitgebreidere maatregelen hebben dus niet geleid tot hogere relatieve afschotcijfers.

In gebieden waar vossen van oudsher voorkomen zoals het oosten van Nederland, wordt er nauwelijks geklaagd over schade. Bewoners weten dat er vossen zijn en nemen er maatregelen tegen. Het oprukken van de vos zorgt wel voor bijkomende klachten, maar louter door de onbekendheid met veranderende omstandigheden. Eigenlijk is de uitbreiding van de vos een terugkeer naar de natuurlijke verspreiding en dat zijn we niet gewend. Die gewenning duurt soms een generatie.

Het herstel van de natuurlijke verspreiding komt er na eeuwen van bestrijding met gif, gassen, klemmen enzovoort. Inhumane maatregelen die nu niet langer aanvaard zijn, een teken van beschaving trouwens. Niet alleen het leefgebied van de vos breidt uit, ook de densiteit, bijvoorbeeld in Duitsland. Dat heeft te maken met de uitroeiing van rabiës, die voorheen elke tien jaar de vossenpopulatie decimeerde. Ongeacht de intensiteit van de bejaging, is er overal in Europa een toename van het aantal vossen. Dus maatregelen om de jacht te verruimen, leiden er niet toe dat de populatie afneemt of op bepaalde plaatsen verdwijnt. Dat hebben onderzoekers overal aangetoond.

Populatie

Het INBO heeft uitmuntend onderzoek gedaan naar de toename van de vos. Het onderzoeksgebied van 100 vierkante kilometer in de Vlaamse Ardennen met een bufferzone kent zijn weerga niet in het vossenonderzoek. De ontwikkeling van de vossenpopulatie in dat gebied is heel goed in kaart gebracht. Het aantal worpen staat gelijk aan het territorium want per territorium wordt maar één worp vossen geboren. Sinds 1998 stijgt het aantal worpen, de laatste vijf jaar stijgt de populatie niet langer. De verdere evolutie valt af te wachten maar ik vermoed dat als er dan al een stijging is, die slechts gering zal zijn. Van dit soort zelfregulatie zijn er veel voorbeelden in Europa. Uit tal van wetenschappelijke studies blijkt dat er natuurlijke grenzen zijn aan de uitbreiding van de vossen.

De toename van de populatie loopt min of meer parallel met de afschotcijfers. Vlaanderen registreert die cijfers nog niet zo lang, dus de oudere cijfers zijn allicht niet representatief. Een nieuw systeem moet immers even worden ingereken.

Het aantal vossen in een gebied is vooral afhankelijk van de hoeveelheid voedsel. Dat is voor een groot deel natuurlijk voedsel maar soms, met name in stedelijke omgeving, ook door de mens aangeboden voedsel. Vossen leven in stedelijke gebieden dus vooral van voedsel dat de mens buiten zet, bijvoorbeeld op composthopen. De hoogste dichtheden van vossen situeren zich net in de stedelijke gebieden waar heel veel voedsel beschikbaar is. Hoe meer voedsel beschikbaar, hoe kleiner het territorium dat de vos nodig heeft. Het aantal vossen hangt ook af van ziekten, zoals rabiës en schurft. Tot slot, maar in veel mindere mate, hebben ook de manier en de mate van de bestrijding invloed op het aantal vossen.

Territoriaal

In het voorjaar van 2010 bracht ik in Oost-Nederland het territorium van acht vossen in kaart. Elke vos droeg een gps-zender. Daaruit blijkt dat de territoria niet overlappen. Per territorium leeft een mannetje en een of meerdere vrouwtjes. Per territorium is er maar één worp, van slechts een van de vrouwtjes dus. Het territorium wordt afgebakend om voldoende voedsel te hebben voor het paar en de jongen. Door het territoriale gedrag overleven vossen die geen plaats vinden, moeilijk. Daardoor is er een hoge sterfte. Vossen hebben nergens in de wereld natuurlijke vijanden. Maar door hun territoriale gedrag zijn ze hun eigen natuurlijke vijand. Het systeem is nog enigszins flexibel omdat er meerdere vrouwtjes per territorium kunnen leven. Ook tijgers en wolven hebben geen natuurlijke vijanden. Niemand stelt zich daar vragen bij. Dieren die aan de top van de voedselpiramide staan, regelen hun aantallen zelf.

Per territorium wordt er jaarlijks één worp geboren. De grootte van die worp is opnieuw afhankelijk van de voedselsituatie. In gebieden met heel veel voedsel of grotere, nieuwe gebieden, zijn de worpen heel groot, tot acht jongen. Als er intensief wordt gejaagd, gaat de worpgrootte ook sterk omhoog. De gemiddelde worpgrootte is ongeveer vijf jongen. In een jaar of gebied met veel voedsel is dat aantal hoger. In Vlaanderen is de gemiddelde worpgrootte 6,6. Als de jacht op de vos intenser wordt, blijft die worpgrootte hoog. De vossenpopulatie compenseert zo het afschot.

Elk jaar verviervoudigt het aantal vossen, zelfs bij zware bejaging, zelfs als er maar een paar vossen over zijn. Om de vossen werkelijk te bestrijden zijn er dus heel wat inspanningen nodig. Jonge vossen gaan na een jaar op zoek naar een eigen territorium. Metingen in Vlaanderen wijzen uit dat ze daarvoor tot zo'n 30 kilometer uitzwermen. Hoe dunner de populatie, hoe groter de territoria, hoe groter de afstand waarover jonge dieren dispergeren. Om de verbreiding van ziektes tegen te gaan, is men dus beter af met veel vossen en kleinere territoria, dan met weinig vossen met grote territoria. Een vos vestigt zich in het territorium zo gauw er een dier geschoten is. Hij ontwijkt de territoria van andere vossen. Dat blijkt uit de gps-metingen. Op die manier vullen vossen voortdurend de vrijgekomen territoria weer op. Als er weinig wordt geschoten, vinden jonge vossen geen territorium en gaan ze dood. Wordt de jacht geïntensifieerd, dan worden de open plekken opgevuld door een andere vos, een jonge of een die zijn territorium uitbreidt. Er zal dus altijd een vos in de buurt zijn.

Bejaging?

Een Engelse studie wijst uit dat bejaging op grote schaal bijna nooit enig effect heeft. Heel intensieve bejaging op kleine schaal is wel effectief, maar kan meestal door kleine jagers niet worden opgebracht. Het blijft een heel moeilijke zaak. Een van de factoren is dat vossen niet alleen sterven door het geweer maar door hun onderlinge concurrentie een grote sterfte kennen. In een natuurlijke vossenpopulatie sterft meer dan 60 percent van de dieren voor ze één jaar oud zijn. Maar ook in de voortplantingsleeftijd is de sterfte nog altijd 20 tot 30 percent. Bejaging vergroot de levenskansen van jonge dieren door ze leefgebieden of meer voedsel te bieden. De jacht verjongt dus de populatie.

Effect op andere dieren

Het vergt echt geen grote investeringen om kippen te beschermen tegen vossen, wat schrikdraad of stenen tegen de draad volstaat.

De predatie op grondbroeders is het meest opvallend bij kolonievogels. Ondanks alle inspanningen om de zilverbreeuw te bestrijden in de Nederlandse vastelandduinen, lukte

dat niet, tot de vos opdook. In een paar jaar tijd was de hele kolonie verdwenen. Een ecooloog leert daaruit dat dit soort vogels niet hoort te broeden op terreinen waar grondpredators gemakkelijk komen, maar wel op steile rotsen, moerasgronden of op eilanden.

Nadat de vos kwam, daalde de populatie van kuifeenden even, maar steeg opnieuw en bleef dan stabiel. De populatie van de bergeend, extra kwetsbaar, ging erop vooruit. Het voornaamste effect van de vos is dat het broedsucces afneemt. Voorheen kwam ongeveer de helft van de vrouwtjes met jongen, nu maar 20 percent meer. Het is dus niet zo dat de predatie de soort doet afnemen, maar de dood verschuift naar een jongere leeftijd.

Uit alle studies blijkt dat konijnenpopulaties onder een bepaald niveau door vossen kunnen gereguleerd worden, boven dat niveau kunnen konijnenpopulaties nog steeds exploderen. Daar heeft de vos dan geen invloed meer op. Hier wordt veel over wild gesproken maar vossen eten voor het grootste deel gewoon muizen, zelfs regenwormen en afgevalen appels. Als er veel woelmuizen zijn, zijn er ook veel vossen, of dan hebben ze in ieder geval een groter reproductiesucces. Als gevolg van de komst van de vos, merken we bij bodembroedende vogels soms een lagere dichtheid, maar vaker alleen een lager broedsucces. Kolonievogels gaan niet samen met grondpredators zoals de vos, zij moeten in isolatie broeden.

Predatie heeft dan ook geen impact op de biodiversiteit maar wel op de reproductie van soorten. Dat is precies de kern van het conflict met jagers, want die hebben die reproductie nodig om het wild te kunnen oogsten. Straks zal de heer Steven Van Gucht het hebben over het voorkomen van ziektes. Maar als ik het goed begrijp, is er volgens hem vanuit volksgezondheid geen enkele reden om vossen te bestrijden, laat staan intensiever te bestrijden.

Het is onbegrijpelijk dat de nachtzwaluw wordt genoemd als een soort bedreigd door de vos. De nachtzwaluw is opgegroeid en geëvolueerd in dezelfde gebieden als de vos, heeft altijd daarmee samen geleefd. Het probleem situeert zich op een heel ander vlak: als de soort een geschikte habitat krijgt, zal ze overleven.

Conclusie

Bejaging van vossen is vrijwel nooit effectief, noch voor het bestrijden van ziektes, noch voor de bescherming van pluimvee. Zonder goede bescherming van de kippen zal het probleem blijven bestaan. Het jagen van vossen schept een grotere levenskans voor andere vossen: de een zijn dood is de ander zijn brood. De natuurlijke sterfte onder vossen wordt er alleen maar minder door. Jagen is oogsten, ook voor de vos. Alleen tijdelijk kan jacht de vossenstand terugdrukken. Het voornaamste gevolg is echter niet dat de vossenstand in aantal vermindert maar in levensduur. Het is wetenschappelijk herhaaldelijk bewezen dat de dispersieafstand groter is als er minder vossen zijn. Als de vossenpopulatie verdunt, is er dus een zeker risico voor verbreiding van de vossenlintworm.

Bejaging kan alleen effectief zijn in een klein gebied en zeer intensief. Er moet dus een jachtopziener voor worden aangesteld, niet in de winter maar pas in het voorjaar. Bejaging werkt alleen maar in het voorjaar. In de praktijk werkt een generieke verruiming niet. Het is beter te werken met lokale ontheffingen voor bedreigde soorten.

4.2. Vragen en opmerkingen van de leden

De heer Ivan Sabbe: Eerst en vooral wil ik 'Vossenbescherming Vlaanderen' danken voor dit betoog. U kunt natuurlijk iedereen opvoeren. In het blad *De Nederlandse Jager* blijkt dat er evenveel mensen zijn met onbesproken reputatie die uw stelling met kennis van zaken ontkrachten: de heer Arend Spijker, gastheer-toezichthouder van Nationaal Park De Sallandse Heuvelrug, ingenieur Bart De Haan, ecooloog bij de Verenigde Natuurmonu-

menten, de heer Harry Kager, beleidsmedewerker van de Land- en Tuinbouworganisatie, professor J. van Haaften, emeritus-hoogleraar faunabeheer, mevrouw Merel Langelaar en de heer Hein Sprong. Ze zeggen allemaal dat er moet worden geschoten: “Dat kan helaas alleen maar met zeer veel inzet en professionaliteit. Je moet dan ook in de zeer korte tijd tussen maart en juni het betreffende gebied schoon zien te krijgen van vossen.”. Prof. dr. Jan van Haaften zegt dat jagen noodzakelijk is in gebieden met bodembroeders. Dat zijn dan bijna alle natuur- en landbouwgebieden alsook de weideterreinen en in gebieden waar de vos schade toebrengt aan huisdieren.

Mevrouw Merel Langelaar zegt dat hondsdomheid niet meer in Nederland voorkomt maar te allen tijde kan terugkomen. De vossenlintworm verspreidt zich langzaam maar gestaag en een eerste Nederlandse patiënt met alveolaire echinococcose, vossenlintwormziekte, is al geconstateerd. Vossen zijn veelvuldig besmet met toxocara canis, de hondenspoelworm, die honden kan infecteren en die bij de mens bronchitisverschijnselen en verergering van astma kan veroorzaken. Vossen hebben ook vaak schurft. Kortom, deze deskundigen geven de heer Mulder ongelijk.

In 2010 is er een studie verschenen in het Journal of Applied Ecology van de British Ecological Society, een gerenommeerd mondiaal onderzoeksinstituut. Het onderzoek liep over een periode van acht jaar in 10.000 hectare heide- en weidegebied in Northumberland, in het noorden van Engeland. De onderzoekers deelden het onderzoeksterrein op in vier delen: in het ene deel werd de vos niet, in het andere gedeeltelijk, in nog een ander periodiek en in het laatste permanent bestreden. De conclusie spreekt boekdelen. Waar bestrijding werd uitgevoerd, verdrievoudigen de broedsuccessen van onder meer de Kievit, de goudplevier, de veldleeuwerik, de graspieper, de Schotse sneeuwhoen. Het aantal broedkoppels steeg met 14 procent per jaar. Zonder bestrijding daalde het aantal broedkoppels met 17 procent per jaar. De wetenschap toont duidelijk aan welke invloed de vossenpopulatie heeft op de grondbroeders.

In De Nederlandse Jager zegt verenigd ecologisch en natuurkundig Nederland dat de heer Mulder ongelijk heeft. De Engelse studie toont ook aan dat wat hij zegt niet correct is. Integendeel, de intensieve bestrijding en verdelging van de vos leidt tot 14 procent meer broedkoppels in plaats van een daling van 17 procent zonder ingrijpen.

Dan heb ik het nog niet over het gevaar voor de menselijke gezondheid. We krijgen hier een zeer eenzijdige toelichting van een vossenvriend, maar die stemt niet overeen met de realiteit.

De heer Bart Martens: Natuurpunt heeft ook al naar de Engelse studie van Fletcher et al. verwezen en die in een bepaalde context geplaatst.

De heer Lode Ceysens: De commissie nodigt geen personen uit maar instanties of belangengroepen. Het is aan die instanties om te bepalen wie er komt spreken. Is dat het spreekverbod waarover de heer Rodts het heeft als het over het INBO gaat? Of is er een ander spreekverbod?

De heer Mulder start zijn betoog met de stelling dat de vos teruggedrongen is door inhumane bestrijding. Ik pleit in geen geval voor het gebruik van die methoden, maar dat betekent toch dat de vos effectief kan worden bestreden. Bejaging kan efficiënt zijn maar dan op kleine schaal en intensief. Toch lukt het Nederland ook op andere manieren de vos onder controle te krijgen, onder meer met vangkooien en kastvallen.

De heer Mulder redeneert dat jagers tegen de vos zijn omdat ze zelf willen oogsten. De vossen zorgen blijkbaar voor een lager broedsucces. Vlaanderen zet in op de uitbreiding

van de populatie van een aantal vogelsoorten. Hoe meer kuikens, hoe meer kans op overlevens. Of zie ik dat fout?

Ook deze sprekers hebben het niet over wildschade door ganzen of door everzwijnen. Kunnen zij hun mening daarover geven?

Mevrouw Tine Eerlingen: Hoe ver zou de migratie van de vos kunnen gaan? Hoe groot zijn hun territoria maximaal? Hoe evalueert de heer Mulder de werking van de Nederlandse jachtwetgeving?

De heer Dirk Peeters: Bij een uitbreiding van hun terrein stijgt een populatie altijd, maar slechts tot een bepaald niveau. De kippen beter beveiligen, hun ander voedsel beperken, zou toch ook kunnen zorgen voor een daling van het aantal vossen? Is dat bestudeerd? Wanneer zal de populatie zich stabiliseren in Vlaanderen?

De heer Karlos Callens: Op de studiedag van Vogelbescherming Vlaanderen was te horen dat Nederland de jacht verruimd heeft om bepaalde administratieve belemmeringen weg te werken. Uit een brief aan de Nederlandse minister van Natuur leer ik echter dat haar voorganger de jacht verruimd heeft om de achteruitgang van het aantal broedplaatsen voor akker- en weidevogels tegen te gaan. Wat is de juiste verklaring? Wat bedoelt de spreker met ethisch onaanvaardbare jacht?

De heer Jan Rodts: Ik ken de interne keuken niet van het INBO, het ANB of van het kabinet van minister van Leefmilieu en Natuur Schauvliege. Vogelbescherming Vlaanderen organiseerde op 3 oktober 2010 een informatie- en debatnamiddag in Oostkamp over de circulaire van minister Schauvliege. Na aanvankelijke toezeggingen was er toch heel wat aarzeling bij het INBO en het ANB, niet alleen over de afvaardiging maar ook over de cijfers. Het is toch logisch dat het ANB de cijfers van het INBO gebruikt, ook als ze niet zouden stroken met het beleid van de minister? Vogelbescherming Vlaanderen had specifiek de heer Koen Van Den Berge gevraagd om te spreken en in het panel te zetelen. Hij mocht niet aanwezig zijn, zelfs niet als particulier. Het is vreemd dat een onderzoeker die al 15 jaar de vos bestudeert, zijn mening niet mag komen geven. De heer Mulder is de Nederlandse tegenhanger. De onderzoeksresultaten van de heer Mulder en de heer Van Den Berge komen overeen. Ik had geen andere keuze dan vandaag de heer Jaap Mulder mee te brengen.

De heer Lode Ceyssens: Ik heb duidelijk gemaakt hoe de commissie haar agenda heeft bepaald. De agentschappen en administraties voeren onderzoek uit en bereiden het beleid voor. Het is aan de belangengroeperingen om stellingen in te nemen.

De heer Bart Martens: De fracties hadden twee namen gesuggereerd van het INBO, maar uiteindelijk werd beslist het instituut zelf te laten bepalen wie het afvaardigde. Het staat de heer Van Den Berge vrij aanvullingen of correcties aan de commissie te laten geworden. Het is in ieder geval geen bewuste keuze van de commissie om sprekers te weren.

De heer Jan Rodts: Ik heb geen problemen met het feit dat de heer Jim Casaer van het INBO aanwezig is. Hij vertegenwoordigt allicht het INBO omdat hij een ruim overzicht heeft, ook over andere dieren dan everzwijnen. In een hoorzitting waar alle aandacht naar de vos gaat, was het wenselijk ook de heer Van Den Berge uit te nodigen. Ik werp zeker geen steen naar de commissie. Het gaat om een interne kwestie binnen het INBO.

De heer Jaap Mulder: De heer Sabbe heeft duidelijk gemaakt dat hij mijn bijdrage weinig waardevol vindt omdat er zoveel andere meningen zijn. Dat is zijn goed recht, maar ik zou hem aanraden zich toch iets meer in de literatuur te verdiepen.

Ik ben blij dat het blad van de Nederlandse Jagersvereniging het interview waarin ik de resultaten van mijn onderzoek van de laatste vijf jaar toelicht, heeft willen plaatsen. Het vraagt daarop de mening van andere mensen maar geeft de oorspronkelijke auteur geen recht van weerwoord. Het is absoluut niet correct dat alle personen die de heer Sabbe opsomde, ingaan tegen mijn mening. Mevrouw Merel Langelaar is bijvoorbeeld een dierenarts die alles weet van ziektes, maar heel weinig over dierecologie. Professor van Haften is een jager van de oude stijl. Intussen is hij al 20 jaar niet meer actief in dit soort onderzoeken.

De studie van Fletcher et al. is één studie. Ik heb u het samenvattende resultaat van 26 studies over de bejaging van vossen gepresenteerd. Over het algemeen gaan die studies over gebieden waar ook mensen wonen, dus veel meer vergelijkbaar met de situaties in Nederland en Vlaanderen. Uit die studies blijkt dat generieke maatregelen om vossen intensief te bestrijden niet goed werken. Praktijkervaring wijst uit dat bestrijding alleen efficiënt is op kleine schaal.

De ruimere bejaging ressorteert alleen effect in enkele weidevogelgebieden. Het gaat om de meest kale, voor vossen ongeschikte, gebieden, maar ook daar vergt dat jaarlijkse inspanningen. In een gevarieerd landschap zoals Vlaanderen, zal dat nooit lukken want men hoeft maar één op de vijf worpen in het voorjaar niet te vinden en de populatie is in de herfst weer even groot. Er worden zo weinig vossen in vangkooien gevangen dat die vangst geen rol speelt in de populatie. In vangkooien komen alleen dieren terecht die moeilijk aan voedsel geraken, de jonge dieren of de vrouwtjes. Die extra maatregelen leiden dus niet tot het terugdringen van de vossenpopulatie.

De bestrijding van vossen werkte voorheen wel. Ik heb het niet gehad over ethisch onaanvaardbare jacht, wel over inhumane bestrijdingsmiddelen. Dat is een maatschappelijke visie. De wet verbiedt het gebruik van gif, ook de klemmen zijn afgeschaft. Jagers hebben steeds minder geld voor een jachtwachter, wiens belangrijkste taak het was roofdieren te bestrijden zodat er zoveel mogelijk prooien waren voor de jacht. Die professionele bestrijding is niet meer vol te houden. Daarmee was het wel mogelijk de vos terug te drukken tot de zandgronden.

Ik vermoed dat de populatie in Vlaanderen haar hoogtepunt nog niet heeft bereikt. De groei zal nog wel even doorgaan, misschien tot anderhalve keer de huidige populatie. Dat gaat langzaam, vossen regelen dat zelf, door eigen ervaring. Ondanks de uitgebreide lintbebouwing denk ik niet dat de kippen en andere neerhofdieren voor de vos een belangrijke voedselbron zijn. Een vos vangt de hele nacht muizen. Als hij aan het einde van de nacht niet veel succes heeft gehad, grijpt hij nog wel eens een kip. Dat toont onderzoek met zenders herhaaldelijk aan. Ik denk dus niet dat het beschermen van kippen tot een afname van het aantal vossen zal leiden. Allicht loont het meer de composthopen ontoegankelijk te maken voor vossen, want dat is een belangrijkere voedselbron.

Er zijn natuurlijke situaties waarin het voedselaanbod van vossen sterk afneemt, waarna er een afname van het aantal vossen volgt. Dat begint met een hogere sterfte van jongere vossen. De territoria worden groter omdat er bepaalde territoria zonder opvolger vallen en de burens een deel ervan innemen. Dat gebeurde een aantal jaren geleden door een nieuwe konijnenziekte in de duinen. Het aantal vossen was tot de helft gedaald. Ondertussen is de populatie opnieuw gestegen omdat de konijnen over de ziekte heen zijn.

In Nederland zijn beslissingen over het faunabeheer genomen met kleine minderheden. De sterkte van de lobbygroepen en de grootte van de politieke partijen zorgde in het begin

voor een Fauna- en Florawet die heel veel bescherming bood aan de fauna en flora, maar later ook voor de vrijstelling op de vossen. Bij die vrijstelling speelde ook de administratieve overlast een rol. Uiteraard zegt de minister dat niet. De provinciale ambtenaren die de speciale regelingen moesten uitvoeren, bijvoorbeeld de ontheffingen voor het gebruik van een lichtbak, kregen dat niet voor elkaar. De achteruitgang van de weidevogels mag dan het motief zijn, maar ondanks de invoering ervan vier jaar geleden gaan de weidevogels nog net zo hard achteruit als voorheen. Jammer, maar het werkt gewoon niet.

Iedereen is blij dat er veel nieuwe dieren geboren worden in het voorjaar. Maar als die allemaal zouden blijven leven, zou dat tot problemen leiden. De sterfte onder alle jonge dieren is heel hoog. Zo hebben jonge vossen 40 percent kans om hun eerste levensjaar te halen. In gebieden met vossen wordt een deel van de eieren en jongen gewoon vroeger opgegeten. Dat wordt gecompenseerd doordat de onderlinge concurrentie voor voedsel binnen de soort zelf kleiner wordt. De overleving later op het jaar, is groter. Dat blijkt omdat er elk jaar weer dezelfde aantallen broedvogels verschijnen.

De heer Lode Ceysens: Voor grondbroeders is er zeker geen sprake van plagen. Daarbij komen de pogingen om de populatie van een aantal soorten, voornamelijk grondbroeders, op te krikken. Het blijft zo dat hoe meer kuikens er geboren worden, hoe meer er de winter zullen overleven. De populatie is immers nog niet zo groot dat de onderlinge concurrentie al speelt.

De heer Jaap Mulder: Weidevogels zijn overgestapt naar akkers op het moment dat de mens weiden begon aan te leggen om het vee te voederen. Dat waren gebieden die van nature vrij waren van vossen. Weidevogels gaan van nature dus niet zo goed samen met predatie. Nu is het niet langer mogelijk dat heide- of schorrevogels zich aan de landbouwgronden aanpassen. Zij hebben geen tijd om de eieren uit te broeden want de boer maait al voor de eieren uit zijn. De situatie van de weidevogels is dusdanig verslecht dat een kleine bijkomende tegenslag, bijvoorbeeld de komst van de vos, volstaat om de populatie te raken. Het is nodig die problemen in samenhang te zien en er niet één factor uit te halen.

De heer Jan Rodts: Landbouwers kunnen beheerovereenkomsten voor een periode van vijf jaar afsluiten met de Vlaamse Landmaatschappij. Vele landbouwers haken af omdat ze zich niet willen binden voor een dergelijke lange periode. In een bepaald geval heeft een boer de overeenkomst geschonden en de hele kolonie grutto's, de enige in de wijde omtrek, vernield, inclusief de volwassen vogels die op de eieren zaten. Ook Vogelbescherming Vlaanderen is dus voorstander van een omvattende aanpak.

Het is vreemd dat er everzwijnen voorkomen in West-Vlaanderen. Die zijn er wellicht niet op natuurlijke wijze terechtgekomen. De jacht op everzwijnen is natuurlijk best spectaculair. Het blad van de Vlaamse Jager sprak over de kick een Canadese gans onder vuur te nemen. Exoten als Canadese en nijlganzen horen hier inderdaad niet thuis. Ook de halsbandparkiet is Vlaanderen aan het inpalmen met gevolgen voor de Vlaamse broedvogels, vooral voor de boomklever. De aanwezigheid van niet-inheemse diersoorten, waaronder Canadese gans, nijlgans, halsbandparkiet enzovoort is een gevolg van het lakse beleid van de overheid inzake het invoeren, het in gevangenschap houden en het verhandelen van deze exoten.

De heer Lode Ceysens: Het is toch nodig de discussie eerlijk te voeren. Ik woon in een regio in Noord-Limburg met extensieve graslanden. Heel wat boeren hebben een beheersovereenkomst afgesloten. De vos tiert daar welig. Ik heb de indruk dat de sprekers de zwartepiet doorschuiven en weigeren over het probleem te praten.

De heer Jan Rodts: De everzwijnen in Limburg is een dossier dat ons niet direct bezighoudt.

5. Boerenbond

5.1. *Inleidende uiteenzetting*

Wildschade

Professor Rudy Gotzen, juridisch adviseur Boerenbond: De wildschade is het rechtstreekse probleem van de landbouwer. De klachten over een aantal diersoorten nemen toe. Het groter wordende probleem is deels gekoppeld aan weersomstandigheden, aan migraties, aan het Vlaamse landschap. Cultuurvolgers met goede aanpassingscapaciteiten nemen dan ook in aantal toe.

De overlast verschilt van provincie tot provincie, maar stelt zich meer en meer op algemene schaal. Het gaat voornamelijk om ganzen, die door hun grootte, houding en manier van foerageren in bepaalde periodes van het jaar grote schade aanrichten. Het groeiende aantal houtduiven heeft ervoor gezorgd dat bepaalde boeren uit de provincie Vlaams-Brabant over de taalgrens getrokken zijn om daar wortelen te telen. In West-Vlaanderen is de houtduif een groot probleem in de streek van intensieve groenteteelt. De akkers leveren voedsel aan de houtduif in periodes van het jaar dat er nog niet zo veel ander voedsel beschikbaar is. Houtduiven zijn cultuurvolgers. Ze kunnen zich vestigen in gebieden waar niet kan worden gejaagd, verkavelingen en ambachtelijke zones.

Kraaien en kauwen, rechtbekken, nemen in bepaalde streken in aantal toe en hebben alleen al daardoor bepaalde schade tot gevolg. Everzwijnen zijn het gevolg van migraties uit Duitsland, Nederland en Wallonië. Het zijn slimme dieren, ze steken snelwegen over langs bruggen, en kunnen 30 tot 40 kilometer per nacht afleggen. Een troep everzwijnen kan een volledige weide vernielen. Zij wroeten ook het grasland om, op zoek naar voedsel in de bodem. In Wallonië is het probleem helemaal uit de hand aan het lopen.

Het is logisch, gezien de aanwezigheid van bossen, dat de everzwijnen zich vanuit Limburg verspreiden naar Antwerpen en Vlaams-Brabant. De populatie in West-Vlaanderen is nog beperkt, de dieren zijn gemigreerd vanuit Frankrijk. Het Brugse geval is specifiek.

Schade voorkomen

Schade voorkomen is beter dan schade vergoeden. De Boerenbond vraagt dan ook een verlenging van de gewone jacht op de houtduif tot 15 maart. Voorts vraagt de Boerenbond de bijzondere bejaging op houtduiven en konijnen tot alle bladgroenten, alle fruitsoorten (groot- en kleinfruit) en maïs uit te breiden, maar ook de zone waarbinnen bijzondere jacht mag, uit te breiden tot 200 meter rond de betrokken percelen. In de provincie Antwerpen is er een onderzoek om de mogelijkheden van jagen met de duivencarrousel of duivenmolen in kaart te brengen. Het is de bedoeling om dat dan op Benelux-niveau te bespreken. Er is immers een arrest van het Benelux-Gerechtshof dat de jacht met de carrousel verbiedt.

Everzwijnen horen niet thuis in Vlaanderen. De Boerenbond vraagt dan ook de jacht op everzwijnen te richten op uitroeiing, door het jagen toe te staan bij sneeuw, in graan- en zaaddragende gewassen, maar ook bij nacht en in de buurt van voederplaatsen. Om de veiligheid van de bevolking te garanderen, is de jacht binnen schietafstand van de hoogzitters of jachtkansels een mogelijkheid.

De Boerenbond vraagt de jachtperiode op grauwe ganzen te verlengen tot 31 januari. De bejaging van eenden en ganzen moet ook na zonsondergang en voor zonsopgang worden uitgebreid. Het tijdstip wordt bepaald door het Koninklijk Meteorologisch Instituut en stemt niet altijd overeen met de werkelijkheid.

De Boerenbond stelt voor om de wildbeheerseenheden de mogelijkheid te geven om zich over hun volledig gebied goed te organiseren. Nu is het nodig de bijzondere bejaging perceel per perceel aan te vragen.

Vergoeding van schade

De vergoeding van wildschade is een ander belangrijk aspect. De Boerenbond is blij dat er een regeling is voor de niet-bejaagbare soorten en voor de natuurgebieden. In de praktijk blijkt een en ander vrij stroef te verlopen. De Boerenbond vraagt dus een zekere versoepeling vooral voor de termijnen, onder meer van aangifte. Van de aangiften, vooral over ganzenschade in West-Vlaanderen, is meer dan de helft onontvankelijk verklaard onder meer omdat de aanvraag te laat was ingediend. Bij de berekening van de landbouwschade dient rekening gehouden te worden met de marktprijzen.

Voor het overige rekent de Boerenbond op de overheid, waaronder het ANB, om de landbouwer bij te staan. De vos is voor de landbouwer geen rechtstreeks schadedier, integendeel. De sector is wel bezorgd dat de vos ziektes zou kunnen overbrengen op de veestapel. Er worden een aantal ziektes aan de vos gekoppeld, onder meer neospora. Die wordt verspreid door de canissoorten, maar de vos is een andere diersoort, dus kan de ziekte niet verspreiden. Voor de landbouwers is het belangrijk dat een reëel probleem effectief wordt aangepakt. Als argumenten over de volksgezondheid geen hout snijden, is het beter die niet te gebruiken.

5.2. Vragen en opmerkingen van de leden

De heer Lode Ceysens: Kan een gedifferentieerde aanpak per streek een oplossing zijn voor de Boerenbond? Wat denkt de landbouwsector over het voorstel in vogelrichtlijngebieden te focussen op beheer?

De heer Karlos Callens: Ik denk dat professionele kippenhouders niet graag zouden horen dat de Boerenbond beweert dat de vossen geen probleem vormen voor de landbouw.

De heer Stefaan Sintobin: De heer Gotzen zegt dat de vos geen schadelijk dier is voor de landbouw, zelfs integendeel. Wat bedoelt hij daarmee?

Wat betreft wildschade zei de minister in de commissie eerder dat een deel van de schadeaanvragen niet ontvankelijk was omdat ze niet voldeden aan de criteria van het besluit. Volgens de minister wordt er nu al soepel omgegaan met de datum van indiening. Ofwel moet er een en ander worden gewijzigd, zoals de Boerenbond vraagt, ofwel moeten de landbouwers beter worden geïnformeerd over het indienen van schadeaanvragen, zoals de minister voorstelt.

Mevrouw Tine Eerlingen: Het is vreemd dat de Boerenbond alleen voorstellen doet over de jacht en niet over andere bestrijdingsmaatregelen. Ziet de bond enkel heil in de jacht? Houtduiven nestelen ook in verkavelingen. Ik kan me niet inbeelden dat er ook daar op deze dieren zal worden gejaagd.

De heer Rudy Gotzen: De Boerenbond is niet tegen een algemeen beleid. De vraag is alleen wat dat concreet betekent. Als de gewassen langer moeten blijven staan, lijden de landbouwers verlies. En daarvoor moeten ze worden vergoed. Uitmaken wie betaalt, is een beleidsvraag. Daarover moeten de landbouwers zich niet buigen. Ze willen echter niet zonder compensatie een groot verlies incasseren.

Een omvattend beleid, dat onder meer met beheersovereenkomsten werkt, is een heel andere aanpak. Vogelrichtlijngebieden zijn onderhevig aan Europese regels, maar het gaat om grote oppervlaktes. Om het betaalbaar en realistisch te houden, is het beter per regio

een beleid op maat uit te werken. Als de overheid in die richting denkt, is de Boerenbond bereid daaraan mee te werken.

De Boerenbond heeft geen enkele melding van schade door vossen, zelfs niet bij professionele kippenhouders die kippen een vrije uitloop geven. Zij hebben maatregelen getroffen om de vossen buiten te houden. Vossen eten integendeel dieren die de landbouw schade berokkenen.

Uiteraard moeten de verschillende manieren van bestrijding worden gecombineerd. Maar alleen voor de jacht zijn er aanpassingen van de wetgeving nodig. Er zijn tal van verjagings- en afschrikkingstechnieken, maar als er niet af en toe met het geweer wordt gejaagd, is de gewenning zo groot dat het effect nul is. De vogels komen dan bij wijze van spreken op de loop van het knalkanon zitten. Enkel als er af en toe een paar vogels worden gedood, werkt de afschrikking.

6. Algemeen Boerensyndicaat

Vossen

De heer Hendrik Vandamme, voorzitter van het Algemeen Boerensyndicaat: Hondsdolheid komt in Vlaanderen niet meer voor, maar in de ons omringende landen is er geregeld een opstoot. Dus is het risico bij ons niet denkbeeldig.

Jaarlijks sterft er iemand in België door de besmetting met de vossenlintworm. Voor het Boerensyndicaat moet de overheid elk risico op besmetting aanpakken. Leishmaniasis is een zoönose: een ziekte overgedragen van mens op dier of van dier op mens. De ziekte is niet zonder gevaar voor de mens. Het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen publiceert geregeld besluiten waarin het de verkoop van dieren met zoönose vernietigt. Neospora kunnen ook overgedragen worden door vossen en honden. Honden die op weiden komen waar vossen geweest zijn, kunnen besmet worden met neosporakiemen, uitgescheiden door de vossen.

Myotis of sarcosporidiose zorgt ervoor dat volledige runderkarkassen afgekeurd worden voor menselijke consumptie. Dat is een aanzienlijk verlies voor de landbouwer. Die ziekte wordt verspreid door uitwerpselen van carnivoren waaronder de vos. Kortom, vossen veroorzaken heel wat gezondheidsrisico's met zeker één sterfgeval per jaar tot gevolg. Dat is een reden om de bestrijding van de vos niet aan de kant te schuiven. De vos is een grote overdrager van runderziekten, onder meer neosporose, boviene virale diarree, brucelose en q-koorts.

Het klopt dat er geen meldingen zijn van vossen die in kippenbedrijven zijn geraakt. Er is het ABS wel een geval bekend van een vos die rond de draad liep en zo een schrikreactie bij de kippen veroorzaakte. De helft van de kippen is gestopt met leggen als stressreactie.

Om de Natura 2000- en instandhoudingsdoelstellingen te bereiken, is de overheid van plan bijkomende vogelrichtlijn- en habitatgebieden af te bakenen. Dat betekent dat de vos daar zijn gang kan gaan. Is het dan wel de moeite waard om veel geld te stoppen in de aanleg van biotopen voor andere soorten?

Het ABS is voorstander van vossenbestrijding. In Londen is zelfs een kind verminkt door een vos. De vos bereikt terug zijn niveau van 50 jaar geleden, maar sindsdien is er heel wat veranderd. Er is minder open ruimte en er wonen meer mensen. Het is dus zeer de vraag of de vos nog op zijn plaats is in een dichtbevolkt gebied als Vlaanderen.

Andere soorten

Een andere wildsoort die veel schade aanricht, zijn de houtduiven. Jagen is het meest efficiënt, maar niet zo eenvoudig. Ondanks de duivenweekends neemt de populatie sterk toe. Het ABS wacht nog op een uitnodiging van de minister om te praten over de bijsturing van de wildschaderegeling. Ook de natuurverenigingen en de administratie zijn vragende partij.

Kauwen voelen zich goed thuis in een verstedelijkte omgeving en voeden zich in de omliggende landerijen. Kraaien en kauwen trekken kiemende plantjes helemaal uit de grond, waardoor de boer opnieuw moet zaaien. Graanontsmetting met vogelafweer is bijna noodzakelijk geworden. Dat gaat in tegen de doelstelling van minder pesticiden. Het ABS is voorstander van minder pesticiden, maar het inkomen van de landbouwer gaat voor. Het ABS wil de jacht uitbreiden en vraagt dat de kooi om eksters te vangen, ook voor de kraaienvangst mag worden gebruikt. Afweermiddelen zoals vogelverschrikkers, auto's op het veld, helpen even, maar slechts tijdelijk.

Heel wat ganzen overwinteren in de polders. Ze veroorzaken schade op grasland of tarwepercelen. Als de zwerm op een perceel landt in droge omstandigheden, valt de schade al bij al nogal mee. Als het land nat is, maken ze er met hun grote vliezen een modderpoel van. Het ABS vraagt om tegen de volgende winter het systeem van schadevergoeding aan te passen zodat het efficiënter werkt. De landbouwer is nu soms verplicht zich tot de rechtbank te wenden om een vergoeding te krijgen. Ook het ABS wil dat liever niet, maar nu is er soms geen andere oplossing.

De populatie zomerganzen, de blijvers, neemt toe, maar ze zijn minder talrijk dan de winterganzen. De schade is beperkter, misschien ook minder zichtbaar. Een systeem als de Nederlandse foerageergebieden kan een oplossing bieden, maar kost heel wat geld. Het gaat echter niet op dat landbouwers in natuurgebieden zoals de vogelrichtlijngebieden schade lijden waardoor hun inkomen wordt bedreigd.

De schade die everzwijnen aanrichten, is aanzienlijk. Het vermoeden leeft toch dat er everzwijnen om een of andere reden uitgezet zijn.

In de Voerstreek zouden ook dassen voor schade zorgen.

Conclusie

Voor het ABS moet er een natuurlijk evenwicht worden nagestreefd. Wij vragen geen totale uitroeiing. Als overpopulaties voor schade zorgen, moet het evenwicht worden hersteld. Een effectieve bestrijding moet de schade dan beperken. Eenvoudige procedures moeten het mogelijk maken om snel de mogelijkheid te geven voor passende jachtinterventies.

7. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek**7.1. Inleidende uiteenzetting**

De heer Jim Casaer, onderzoeksgroep leider Faunabeheer van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek: De voornaamste drijfveer voor populatiebeheer is het verschil tussen de ecologische en culturele (maatschappelijke) draagkracht. Als de mens niet ingrijpt, zal het aantal van de meeste soorten zich inderdaad op een bepaald niveau stabiliseren. Het is geen 'natuurlijke' draagkracht want Vlaanderen heeft een cultuurlandschap. Het is beter de term 'ecologische draagkracht' te gebruiken. Deze ecologische draagkracht wordt onder meer bepaald door concurrenten, door het voedselaanbod, door ruimte.

Er zijn twee redenen waarom de mens ingrijpt. Hij vindt het spontane niveau te hoog en wil het terugdringen. Dat is de grond voor schadebeheer. Een tweede reden is dat hij het niveau te laag vindt. Hij wenst bepaalde soorten te doen toenemen in aantal om natuurbehoudsredenen of om meer te kunnen oogsten. Mogelijke ingrepen zijn onder andere de populaties van andere dieren beïnvloeden en biotoopverbeterende maatregelen.

Cultuurlandschap

Vlaanderen heeft een extreem cultuurlandschap. De ecologische draagkracht wordt volledig door mensen bepaald. Door menselijk ingrijpen zijn er enorme fluctuaties in de ecologische draagkracht, zelfs in de loop van één jaar. Zo hebben reeën aan maïsvelden een goede rust- en schuilplaats, maar door de oogst is die op twee dagen weg. De mens manipuleert dus voortdurend het systeem. Hij heeft een zeer grote impact op de soortensamenstelling. De interacties zijn trouwens zeer complex.

Bijkomende factor is dat de culturele draagkracht ook wijzigt. De waarden die mensen aan iets hechten, veranderen ook met de jaren. Dus niet alleen de ecologische draagkracht wijzigt maar ook de gewenste, cultureel bepaalde draagkracht. De ene soort wordt belangrijker geacht dan de andere. Naargelang zijn broodwinning of interesses, beschouwt de ene persoon de impact van dieren als schade terwijl de andere het heel anders ziet.

Kennislacunes en onzekerheden in het kader van schadebeheer

De relatie tussen densiteit van een bepaalde diersoort en impact of schade, is heel vaak niet bekend of niet rechtlijnig. Wat de populatiedynamiek betreft, is er de vraag van de densiteitsafhankelijke terugkoppelmechanismen. De eerste vraag is of die mechanismen bekend zijn en een tweede is op welk niveau ze zullen optreden: boven of onder het maatschappelijk aanvaardbaar niveau. Als het niveau waarop deze processen optreden ver boven de maatschappelijke draagkracht is, heeft men daar in het kader van een schadeproblematiek niet veel aan. Zoals gezegd, kan er in een cultuurlandschap een groot verschil tussen ecologische en culturele draagkracht zijn.

Bij bestrijding moet worden nagegaan of die sterfte bovenop de natuurlijke sterfte zal komen of door andere evoluties zal worden gecompenseerd. In dit laatste geval heeft bestrijding een beperkter effect. In de populatiedynamica is het eveneens belangrijk welke dieren worden weggehaald, bijvoorbeeld jonge of oude dieren. Daarenboven is de invloed van welk dier wordt weggehaald situatieafhankelijk. Zelfs daar kan er dus geen algemene waarheid worden geponeerd. Ook het moment van het jaar waarop wordt ingegrepen, heeft een belangrijke invloed in het kader van het verminderen van een negatieve schade-impact.

Een andere factor is de onzekerheid over de uitvoering. Een wet mag wijzigen, maar als er op het terrein niets mee gebeurt, is er geen impact. Alvorens een maatregel in een wettelijk kader te gieten, moet zijn getoetst of mensen op het terrein de maatregel zullen uitvoeren. Zonder acceptatie van de uitvoerders gebeurt er niets. Een theoretisch model moet daarboven worden getoetst, anders riskeert het een slag in het water te zijn.

Er zijn heel veel studies met soms tegenstrijdige conclusies. Bij elke studie moet naar de schaal en de situatie worden gekeken. Pas dan kan worden beoordeeld in hoeverre de resultaten extrapoleerbaar zijn naar Vlaanderen.

Dit alles betekent niet dat er niet kan worden ingegrepen zolang het antwoord op al die vragen niet bekend is. Adaptief beheer maakt het immers mogelijk om met al die onzekerheden om te gaan.

Adaptief beheer

Het model van adaptief beheer maakt het niet alleen mogelijk om de huidige kennis erin in te voegen, maar ook om de kennis gaandeweg te vergroten. Het is maar door de informatie uit studies te bundelen en op grote schaal toe te passen, dat er iets uit kan worden geleerd.

Adaptief beheer is voor te stellen als twee cirkels die in elkaar draaien. De bovenste cirkel zijn de beleids- en beheersdoelstellingen, vertaald in meetbare indicatoren. Die indicatoren moeten het mogelijk maken de ingrepen te evalueren en zo te vermijden dat dezelfde discussies terugkomen. Op basis daarvan en op basis van de kennis en informatie, worden de mogelijkheden in kaart gebracht. Daarna start het beslissingsproces waarbij de strategie en de middelen worden bepaald. Die worden dan uitgevoerd. Elk van die acties, bijvoorbeeld het afschot van een everzwijn, heeft een impact maar levert ook heel wat informatie op. Daarenboven is het mogelijk kennis te halen uit de impact op het terrein. Na verloop van tijd volgt een evaluatie, die kan leiden tot het bijsturen van de doelstellingen of de probleemidentificatie. Normaal gezien draait de onderste uitvoeringscirkel op zich, enkel als er vragen rijzen bij de doelstellingen, treedt de bovenste cirkel in werking. Het gaat niet op om na een aantal jaren van bepaalde maatregelen te zeggen dat ze niets opleveren zonder te vergelijken met de situatie die zou ontstaan zijn als er niet zou zijn ingegrepen.

Everzwijnen

Ik leg het adaptief beheer uit aan de hand van het voorbeeld van het everzwijn. Een eerste stap is na te gaan welke algemene kennis er voorhanden is. In een rijke omgeving ziet de populatiedynamica van een everzwijn er heel anders uit dan in een arme omgeving. In een rijke omgeving zijn er meer jongen, nemen de biggen sneller in gewicht toe, worden ze eerder geslachtsrijp, worden er het jaar rond jongen geboren, zijn er grote worpen, is er een hoog percentage drachtige dieren. In een arme omgeving blijft het aantal everzwijnen stabiel of neemt het traag toe. In het andere geval verdubbelt het aantal dieren.

In arme omstandigheden is het belangrijk volwassen dieren te schieten om de populatie onder controle te krijgen. In rijke omstandigheden is het ook belangrijk om jonge dieren weg te krijgen. In een rijk gebied moet er op andere momenten en op andere dieren worden gejaagd dan in een arme situatie om hetzelfde doel te bereiken. Op dit moment is het afschot van everzwijnen in Vlaanderen additief, dus komt bovenop de natuurlijke sterfte. Over de densiteitsafhankelijke mechanismen bij everzwijnen bestaat in de literatuur zeer veel discussie.

In het beheersmodel werd ervan uitgegaan dat Vlaanderen een rijk gebied is. Er is veel maïs, de winters zijn mild. Uit de eerste resultaten van de geschoten everzwijnen in Vlaanderen blijkt dat de biggen gemiddeld na zeven maanden een gewicht van 30 kilogram halen, vanaf dat gewicht kunnen ze zelf drachtig worden. Er zijn veel jonge dieren die snel meedoen aan de reproductie. Gemiddeld zijn er grote worpen, maar de steekproef waarop dit is gebaseerd, is zeer klein. Het percentage drachtige dieren is nochtans niet zeer hoog. De data worden verzameld door anderen en het INBO weet niet zeker of alle cijfers kloppen. Het instituut wil in ieder geval bijkomende observaties. Er worden wel het hele jaar door jongen geboren. Ook dat is typisch voor een rijke situatie.

Een derde voorbereidende stap voor adaptief beheer is de basis kiezen om beslissingen te nemen. Vlaanderen is voor everzwijnen een rijk land. Het actuele afschot bedraagt tussen de 100 en de 150 dieren. Daarvan is bijna 60 percent een jong, 45 percent is vrouwelijk. Dat past in het scenario van een rijke situatie. Desalniettemin stijgt de populatie nog steeds. Andere overwegingen voor een beslissing zijn dat de mortaliteit additief is. Bij het huidige aantal is er nog absoluut geen sprake van densiteitsafhankelijke of zelfregulatie. Er is nog voldoende plaats en eten voor de everzwijnen. De populatie kan dus nog stijgen.

Onbekend is hoe groot de schommelingen zijn tussen goede, mast- en andere jaren. Ook de omvang van de schade is niet duidelijk. Het INBO wenst werk te maken van een betere registratie van de schade, zeker in Voeren. Evenmin is duidelijk welke impact welke bejaagingsmethode zal hebben in Vlaanderen. Zo gauw er factoren duidelijk worden, worden die in het model ingebracht. Gaandeweg worden de laatste onbekenden ingevuld, waardoor de beslissingen steeds beter gefundeerd zullen zijn.

7.2. Vragen en opmerkingen van de leden

De heer Lode Ceysens: Het was nuttig om een overzichtsbenadering voorgeschoteld te krijgen. Op een bepaald moment moeten die theoretische modellen tot beslissingen leiden, in de eerste plaats voor de vier diersoorten die vandaag worden behandeld.

Klopt het dat een hoger afschot voor everzwijnen in ieder geval nodig is? Is het nodig daarvoor de regelgeving te versoepelen?

Voor de everzwijnen is er nog voldoende territorium, het aantal everzwijnen is nog niet stabiel. Hoe is de situatie voor de vos?

De heer Karlos Callens: Klopt het dat de wetenschap niet weet hoe lang de exponentiële groei van de vos nog zal blijven duren? Sommigen willen de vos blijkbaar een beschermd statuut geven, meer dan in de ons omringende landen. Welke fauna zou daardoor tekenen van herstel kunnen vertonen? Kunnen bepaalde natuurwaarden door de hoge vossenpopulatie in het gedrang komen?

Hoe is het gesteld met de predatiedruk in Vlaanderen? Hoe kan die worden gemeten? Kan de instandhouding van bepaalde soorten in het gedrang komen door een te hoge predatiedruk? Kan het everzwijn nefast zijn voor het voortbestaan van bepaalde zeldzame planten en dieren?

Grotere biodiversiteit moet volgens het INBO worden nagestreefd door habitatverbetering en predatiecontrole. Is het mogelijk een van beide factoren te schrappen of is het een en-en-verhaal?

Ook everzwijnen zijn dragers van bepaalde ziekten. Houden die risico in voor de varkens-teelt?

De heer Bart Martens: De commissie heeft behoefte aan de informatie van het INBO over de andere diersoorten die ter discussie staan, niet enkel over everzwijnen. Het instituut mag dan nog niet over alle informatie beschikken, het zou een advies kunnen geven over het nut en de noodzaak om voor bepaalde soorten aan populatiebeheer te doen en over de effectiviteit van een aantal beheersmaatregelen.

Ik zou het op prijs stellen mocht de beschikbare informatie over de vandaag besproken diersoorten aan de commissie kunnen worden bezorgd.

De heer Jim Casaer: Eerst moet het beleid doelstellingen bepalen en die moeten tot meetbare indicatoren leiden. Die doelstellingen worden best niet uitgedrukt in aantal dieren. Vaak zijn de dieren niet te tellen. En als de situatie verandert, kan het zijn dat meer of minder dieren toch minder of juist meer schade geven. Meetbare indicatoren moeten slaan op wat het doel van de maatregel is, bijvoorbeeld een minimale hoeveelheid schade. Het Nederlandse systeem is wel gebaseerd op het aantal dieren. Over de juiste aantallen kan ellenlang worden gediscuteerd, en dat is weinig zinvol.

Als de doelstelling is de everzwijnenpopulatie te stabiliseren op het huidige niveau en in hun huidige verspreidingsgebied, zullen er meer moeten worden geschoten. De populatie

stijgt immers. De kwestie is dan welke dieren en – daaraan verbonden – in welke periode van het jaar. De maatregelen zullen van het terrein afhangen. In bossen zal er op een ander moment kunnen of moeten worden ingegrepen dan in landbouwgebied. Het schieten van dieren kan bijvoorbeeld ook een heel belangrijk verstorend effect hebben. Als er in de buurt van maïsvelden wordt geschoten, worden de resterende everzwijnen ook verjaagd uit deze buurt en daalt hierdoor de impact op de landbouwgewassen. Maatwerk is dus absoluut nodig. Het komt er nu op aan zo snel mogelijk samen te zitten met de lokale partners. Het INBO kan bijdragen door het aanleveren van informatie en het coördineren van de monitoring van uitvoering van de maatregelen en van de impact ervan.

De heer Mulder heeft als antwoord op de vraag over het niveau van stabilisatie van de vossenpopulatie in Vlaanderen reeds een schatting gegeven van de nog te verwachten toename van de vossen, met name maximaal ongeveer maal anderhalf. Het gemiddeld aantal jongen per worp (6,6) is een kenmerk van een nog toenemende populatie. Het INBO is voorstander noch tegenstander van een beschermd statuut voor vossen. Het komt het INBO immers niet toe een beleidsstandpunt hierover te formuleren, het geeft alleen informatie.

Predatiedruk is moeilijk te meten. Dat vergt heel wat studie. Ik wil wel eens berekenen hoeveel tijd en middelen daarvoor nodig zijn. Het Engelse onderzoek van Fletcher et al. waarvan sprake, gaat over cycli van vier jaar en handelt over zeer grote gebieden.

Tot op een bepaald populatieniveau kunnen dieren een positieve impact hebben, hoewel ze voor andere planten of dieren dan ook een negatieve impact kunnen hebben.

Als er een soort zodanig zeldzaam wordt dat een toevallige verstoring het voortbestaan van de soort bedreigt, wordt het problematisch. Dan wordt het moeilijk om beschermende maatregelen te nemen tenzij preventief en/of op lokale schaal.

Het risico op ziekteoverdracht moet tegen andere risicofactoren worden afgewogen. Zo is gebleken dat de recente besmettingen van everzwijnenpest het gevolg waren van overdracht van de ziekte van varkens naar evers en omgekeerd. De enige uitzondering is het Eifelgebied waar de ziekte endemisch is.

Ik heb ervoor gekozen om een algemeen beeld te schetsen en niet elke diersoort apart te behandelen. Ik zal proberen de nodige informatie te bezorgen. De eerste vraag is en blijft echter wat de beleidsdoelstellingen zijn. Op basis daarvan kan de informatie worden gezocht.

De heer Bart Martens: Het klopt dat het beleid het optimaal populatieniveau moet bepalen, maar het INBO kan wel degelijk iets zeggen over de effectiviteit van bepaalde beheersmaatregelen. Het parlement heeft meer informatie daarover nodig om tot onderbouwde conclusies te komen.

De heer Dirk Peeters: Het INBO heeft een studie over de vos gepubliceerd. Het onderzoek is van de hand van de heer Van Den Berge. Ik dacht zelfs dat er in stond dat de populatie niet meer aanzienlijk zou toenemen. Misschien kan die studie ook aan de commissie worden bezorgd.

De heer Bart Martens: Eigenlijk hebben we een soort managementsamenvatting nodig van de verschillende INBO-studies. Het INBO kan ons allicht in mensentaal zijn voornaamste conclusies geven over de diersoorten die hier werden besproken.

De heer Jim Casaer: De effectiviteit van een maatregel is gekoppeld aan zijn doel. Het hangt er dus van af of het de bedoeling is grondbroeders te beschermen, jachtoogst te

verhogen of een ander doel te bereiken. Zonder doel blijft het bij een algemene literatuurstudie.

Mevrouw Tine Eerlingen: Toch is het nuttig voor de parlementsleden om een algemeen overzicht te hebben van de impact van de maatregelen, of ze een compensatoire of additieve mortaliteit veroorzaken bijvoorbeeld.

De heer Jim Casaer: Voor heel wat maatregelen moet het INBO het antwoord schuldig blijven op deze laatste vraag. Pas als de maatregel van kracht is, zal de impact gaandeweg duidelijk worden. Daarom is monitoring zo belangrijk. Heel wat van de informatie en de cijfers die u vandaag hoorde, gaan over gebieden van een andere aard. De impact van de maatregelen is nooit onderzocht in een sterk verstedelijkt gebied als Vlaanderen.

8. Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid

De heer Steven Van Gucht, Operationele directie Overdraagbare en besmettelijke ziekten van het Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid: Ik ben dierenarts en nu verantwoordelijk voor de dienst virale ziektes van het WIV, maar in de loop van mijn carrière heb ik ook een aantal studies uitgevoerd in verband met parasieten, onder andere echinococcus multilocularis of de lintworm bij de vossen.

Risico's voor de volksgezondheid

Bij het risico van de vos voor de volksgezondheid denk ik maar aan twee pathogenen, zijnde de vossenlintworm en rabiës. Dat laatste virus komt niet meer voor bij vossen in onze streken. De dichtstbijzijnde haarden liggen in Polen en Slovenië. Momenteel is het onwaarschijnlijk dat het via de vos terugkomt. Het grootste risico ligt in de illegale import van honden en katten en in vleermuizen. Desalniettemin controleert het WIV jaarlijks tussen de 100 en de 200 vossen. Het gaat om zogenaamde verdachte gevallen, die bijvoorbeeld abnormaal gedrag hebben vertoond of die dood worden gevonden zonder duidelijke oorzaak. Het WIV doet dat in opdracht van nationale en internationale instanties. Zo bewijst België dat het nog steeds vrij is van het klassieke rabiësvirus. Op de plaatsen in Oost-Europa waar nog rabiës is, worden de dieren gevaccineerd. De vossenlintworm komt wel voor in onze streken.

Zoönosen zijn pathogenen die kunnen overgaan van dieren op mensen. Bijna alle diersoorten zijn drager van een of ander virus, bacterie, parasiet of schimmel die mogelijk ziekte kan verwekken bij de mens. De vos is geen uitzondering. Van kippen kan de mens bijvoorbeeld salmonella krijgen, van papegaaien ornithose, van een hond een maagzweer. Katten scheiden toxoplasma uit met mogelijk een abortus en hersenontsteking bij mensen tot gevolg, en zo zijn er nog vele voorbeelden.

Ik denk dat momenteel alleen de vossenlintworm het bespreken waard is. Er zijn natuurlijk heel wat andere virussen, bacteriën en parasieten waarvoor vossen gevoelig zijn, maar daarmee stelt zich momenteel geen probleem voor de volksgezondheid in onze contreien. Er zijn tevens geen objectieve statistieken of wetenschappelijke studies voorhanden die aanwijzen dat de vos een belangrijke infectiebron of vector is van bepaalde ziekteverwekkers voor nutsdieren, zoals neospora caninum, in onze contreien.

Vossenlintworm

De vossenlintworm is een kleine worm van nauwelijks 3 millimeter die in de dunne darm van vossen leeft. De eitjes worden uitgescheiden in de faeces en komen in de omgeving terecht. Ze kunnen daar vrij lang overleven, tot enkele maanden. Als de eieren worden opgegeten door de tussengastheer, meestal veld- of woelmuizen maar ook muskusratten, ontwikkelen de eieren zich tot cysten, vooral in de lever. In die cysten zitten de larven.

Als die knaagdieren worden gevangen door een predator, ontwikkelen de cysten zich tot volwassen wormen in de darm van vossen, maar occasioneel ook in de darmen van honden en katten. Katten zouden wel iets minder gevoelig zijn dan honden. Mensen zijn dan eigenlijk een accident de parcours. Als de mens de wormen opneemt, kan hij net als de tussengastheren ook cysten ontwikkelen in de lever. Dat is een traag proces. Na een bepaalde incubatieperiode, die kan gaan van 5 tot 15 jaar, kan dat leiden tot een leverziekte genaamd alveolaire echinococcose. Die cysten gedragen zich in de lever als een kwaadaardige kanker, die kan uitzaaien naar naburige organen en ook naar de longen. Een patiënt kan daaraan sterven.

Met de referentietechniek kan het WIV de aanwezigheid van de lintworm bij vossen aantonen. Het gaat om de zogenaamde ‘intestinal scraping technique’. De dunne darm wordt opgesneden waarna het slijmvlies van de binnenkant van de darm wordt afgeschraapt. Die substantie wordt in petrischaaltjes onder de microscoop bekeken.

Besmetting

Van begin de jaren negentig weten we dat de vossenlintworm in Wallonië voorkomt. De eerste studie dateert van 1991. In Wallonië draagt één op de vier vossen de lintworm, het is dus een sterk besmet gebied. In sommige regio's, vooral de hogergelegen gebieden, de Ardennen, de Lorraine, de Hoge Venen, kan dat oplopen tot één op twee vossen. Bosrijke gebieden met veel weiden, hoger gelegen, koud en vochtig, zijn gunstig voor het overleven van de eieren, althans dat is de hypothese. Luikse onderzoekers hebben nagegaan welke tussengastheren er zijn. Daaruit is gebleken dat één van de belangrijkste tussengastheren de muskusrat is. Op plaatsen waar veel muskusratten besmet zijn, is ook de besmetting bij de vos het grootst.

Een tiental jaar geleden is er een studie in Vlaanderen geweest waarbij er 237 vossen zijn onderzocht. Vier ervan bleken besmet. Dat is ongeveer 1,7 percent. Van de positieve vossen kwamen er twee uit de regio Geraadsbergen, een woonde ten zuiden van Brussel en eentje in het noorden van de provincie Antwerpen. De vossenlintworm kwam dus voor maar was niet wijdverspreid. Het deed wel vermoeden dat de worm aan het oprukken was vanuit het zuidoosten.

In 2007-2008 heeft het WIV een nieuwe studie uitgevoerd, een kleinere studie betaald met eigen middelen. Voor die studie werden 187 vossen onderzocht. De onderzoekers hebben vooral het zuidelijke gebied van Vlaanderen bemonsterd. De verwachting was immers dat de vos vanuit het zuiden zou oprukken. Er waren ook meerdere vossen afkomstig uit Brussel. Dat komt omdat het instituut heel wat vossen van daar binnenkrijgt, meestal verkeersslachtoffers. Geen enkele vos was positief. Met statistische berekeningen is dan uitgemakkt dat met 95 percent zekerheid kan worden gezegd dat in het onderzochte gebied de prevalentie van de vossenlintworm niet hoger is dan 2,8 percent. De studie was te beperkt om te beweren dat de vossenlintworm niet voorkomt, maar van een sterke stijging is in ieder geval geen sprake. Het WIV heeft daar geen goede verklaring voor, misschien omdat Vlaanderen lager gelegen is en iets warmere winters kent dan Wallonië. Of misschien omdat de muskusrat zeldzaam is of zelfs vrijwel uitgeroeid is in Vlaanderen. Hoe dat zal evolueren, is niet te voorspellen.

Besmetting bij mensen

De gebieden waar het grootste aantal vossen besmet zijn, zijn vooral Zuid-Duitsland, Zwitserland, Oostenrijk en bepaalde gebieden in Frankrijk. De meeste besmettingen bij mensen komen in die gebieden voor. In een periode van achttien jaar, van 1982 tot 2000, zijn er in zes landen 532 gevallen vastgesteld. In besmette gebieden komt dit neer op gemiddeld één patiënt per miljoen inwoners. De voorbije tien jaar is er in bepaalde

gebieden, bijvoorbeeld Zwitserland, wel een toename van het aantal gevallen bij mensen: van 1 naar 2,6 patiënten per miljoen inwoners. Men denkt dat de toename van het aantal besmette vossen, zeker in stedelijke of peri-urbane gebieden, daarvoor verantwoordelijk is.

In België is er jaarlijks ongeveer één nieuw geval van alveolaire echinococcose, meestal gaat het om oudere personen. Die gegevens worden bekendgemaakt door het referentielaboratorium van het Brusselse Erasmusziekenhuis. Van de periode vóór 2004 zijn er acht gevallen bekend, maar het is uit de beschikbare statistieken niet duidelijk wanneer de besmetting bij deze personen precies werd vastgesteld. In 2004 werden 333 gevallen getest, daarvan was er geen enkele positief, ook in 2005 waren er geen nieuwe gevallen. In 2006 is er één persoon positief getest, een 64-jarige man uit de Ardennen. In 2007 was er een nieuw geval, een persoon van 82 jaar uit de Ardennen. In 2008 zijn er geen nieuwe gevallen gevonden. Het aantal vastgestelde besmettingen bij de mens blijft dus min of meer stabiel. Gemiddeld worden er 200 tot 300 personen getest, waaronder ikzelf. Ik behoor tot een risicogroep omdat er heel veel vossen in het labo worden gebracht. Onze laboranten, waaronder sommigen al 20 tot 30 jaar vossen uit Wallonië opensnijden voor rabiësonderzoek, worden zesmaandelijks gecontroleerd. Niemand van hen is ooit positief getest, terwijl massa's besmette vossen door hun handen gingen en de voorzorgsmaatregelen beperkt bleven tot een laboratoriumjas en handschoenen.

Voorzorgsmaatregelen

Voorzorgsmaatregelen gelden dan ook vooral voor mensen die risicoactiviteiten uitvoeren in risicogebied. Ze mogen zeker nooit vossen, noch kadavers met de blote hand aanraken. Transport van kadavers moet in een dubbele zak gebeuren. Algemene handhygiëne is belangrijk. In besmette gebieden let men best op met de consumptie van wilde vruchten, groenten, fruit en paddenstoelen: altijd goed wassen, bakken en koken. Invriezen in gewone diepvriezers maakt de eieren niet kapot. Daarvoor zijn lagere temperaturen nodig. Honden in besmette gebieden moeten regelmatig, in principe zelfs maandelijks, met een speciaal product worden ontwormd (praziquantel). Ook voor katten geldt dat, maar vooral honden zouden gevoelig zijn voor de lintworm. Specifieke doelgroepen, waaronder mensen die in labo's werken waar dode vossen worden geanalyseerd, boswachters, jagers die in besmette gebieden jagen, laten best regelmatig hun bloed controleren.

Conclusie

Momenteel is de besmettingsgraad bij vossen in Vlaanderen en Brussel erg laag. Het risico voor de volksgezondheid is dus ook laag. Jacht wordt niet beschouwd als een goede maatregel om de vossenlintworm te bestrijden, noch in de literatuur, noch in de praktijk. In de literatuur wordt de jacht om die reden beschreven als niet-praktisch, niet-effectief en onethisch. In sommige sterk besmette regio's werd de besmetting teruggedrongen door ontwormingscampagnes bij vossen. Die dure campagnes hebben wel effect. De besmettingsgraad wordt voor een vrij lange periode sterk teruggedrongen. Echt uitroeien zoals bij rabiës is heel moeilijk. De eieren blijven in de omgeving aanwezig en de tussengastheren zijn vrijwel niet te behandelen.

Mogelijke acties zijn de besmetting bij vos en mens te blijven monitoren en het bloed bij risicogroepen regelmatig te testen. Eventueel kan ook de bevolking worden voorgelicht. Weliswaar moet dan het risico zeker niet worden overdreven. Een mens kan tientallen ziektes van dieren krijgen maar nog veel meer van andere mensen. Zeker in gebieden waar men niet vertrouwd is met de ziekte is het goed artsen en hepatologen erop attent te maken alveolaire echinococcose in hun differentiaaldiagnose op te nemen.

9. Agentschap voor Natuur en Bos

9.1. Inleidende uiteenzetting

Vlaamse regelgeving

Mevrouw Marleen Evenepoel, administrateur-generaal van het Agentschap voor Natuur en Bos: Het beheer van soorten die voor overlast kunnen zorgen, wordt geregeld in de jachtwetgeving en het Soortenbesluit. De regelgeving is complex, soms zelfs amper leesbaar maar dat komt vooral omdat ze tot stand is gekomen na een uitgebreide consultatieprocedure met de jacht-, natuur- en landbouwsector, waarbij is gestreefd naar een optimaal evenwicht tussen alle belangen.

Vlaanderen telt 39 diersoorten die onder de categorie wild vallen en waarvan het beheer wordt bepaald in de jachtwetgeving. Voorts zijn er enkele specifieke begrippen. De bijzondere jacht is een uitbreiding van de gewone jacht. De jachtrechthouder kan, wanneer er schade dreigt aan gewassen of eigendommen, extra jagen op de bejaagbare wildsoort die de schade dreigt te veroorzaken. De bijzondere jacht kan voor het everzwijn, het edelhert, het damhert, de moeflon, de grauwe gans, de Canadese gans, de wilde eend, de houtduif of het konijn. Wanneer er schade is aan gewassen of eigendommen en wanneer er geen andere bevredigende oplossing bestaat, kan de grondgebruiker of de eigenaar de bejaagbare wildsoort die de schade veroorzaakt, bestrijden of laten bestrijden.

De verschillende mogelijkheden zijn dus de jacht, de bijzondere jacht en de bestrijding. Voor de zwarte kraai, ekster, kauw, gaai en spreeuw kan bestrijding worden toegepast conform bijlage 3 van het Soortenbesluit.

Voor het merendeel van deze soorten is er op de website van het ANB (www.natuurenbos.be) een duidelijke fiche met uitleg over het wettelijk statuut in Vlaanderen, de openingsperiode voor jacht, de toegestane jachtmiddelen en -methoden, de bestrijding enzovoort. Die fiches kunnen ter beschikking van de commissie worden gesteld.

Overlegmodel

Het ANB draagt het maatschappelijk participatieproces hoog in het vaandel. Het agentschap streeft naar meer en betere natuur, bos en groen in Vlaanderen samen met de andere actoren in de samenleving. Daarvoor heeft het ANB een structureel koepeloverleg met de sectoren. Daarnaast is er specifiek, bilateraal overleg met de sector natuur, bosbouw, jacht, landbouw en riviervisserij. Per provinciale dienst is er een interne specialist. Hun namen en telefoonnummers staan op de website. Daarnaast vindt u er ook juridische informatie.

Vossen

De vos valt onder de jachtregelgeving. De gewone jacht op vossen is geopend van 1 oktober tot en met 14 februari (Jachtopeningsbesluit, artikel 6, 2°). De jager of jagersgroep mag tijdens die periode, onder de normale voor die jacht geldende voorwaarden, op de vos jagen. Als de gewone jacht – om een of andere wettelijke beperking of om een feitelijke reden – faalt als activiteit om door jachtwild veroorzaakte schade te voorkomen of te beperken, kan de eigenaar of grondgebruiker die schade ondervindt, de bestrijding van dat wild inroepen. Die bestrijding is niet gebonden aan een openingsperiode, maar moet wel afzonderlijk worden gemeld. Elke bestrijdingsactiviteit moet minstens 24 uur op voorhand worden gemeld. Dat is zo beslist in het maatschappelijke debat.

Verboden zijn onder meer stroppen, strikken, veerklemmen, lokaas, restlichtkijkers, netten en giftige stoffen. Burchtbejaging is eveneens verboden. De jacht en bestrijding moet

gebeuren tussen zonsopgang en zonsondergang, dus niet 's nachts. De bestrijding van de vos kan met geweer en met kastvallen. De bijzondere veldwachters kunnen het hele jaar door de stand van de vossen regelen op de terreinen van hun aanstellers. Zij moeten die acties niet melden. Volgens het ANB worden zij soms te weinig ingeschakeld.

Preventieve maatregelen om pluimvee te beschermen, zoals een goede omheining en een afgesloten hok, zijn dan volgens sommigen misschien duur en niet altijd efficiënt, maar ze bestaan wel degelijk. Wie ze wil gebruiken, kan dat.

Everzwijnen

Het wilde zwijn wordt volledig geregeld via de jachtregelgeving. De gewone jacht op wild zwijn is geopend van 1 oktober tot en met 31 december; op frislingen en overlopers van wilde zwijnen van 15 mei tot en met 15 september voor de jaren 2009 tot en met 2012 en van 15 mei tot en met 30 juni 2013.

De jacht op wild zwijn mag alleen worden uitgeoefend op basis van een goedgekeurd afschotplan dat bepaalt hoeveel dieren er mogen worden geschoten, eventueel onderverdeeld volgens geslacht, leeftijd of andere kenmerken, met een verplichte afschotmelding. In het afschotplan kan het afschot beperkt worden of aan voorwaarden worden onderworpen, onder andere wat betreft de jachtwijzen en -middelen. De algemene middelen zijn het gebruik van specifieke vuurwapens, bersjacht of aanzitjacht vanaf een uur voor de officiële zonsopgang tot een half uur na de officiële zonsondergang. Het gebruik van honden is verboden, behalve speciaal afgerichte leihonden om het zweetspoor van een gekwetst dier te volgen.

Bijzondere bejaging op wild zwijn kan van 1 januari tot 30 september. De jachtrechthouder argumenteert in zijn melding het type en de vermoedelijke omvang van de schade die dreigt of moet worden beperkt en de natuurwaarden en ecologische processen die moeten worden gevrijwaard. In specifieke situaties, bijvoorbeeld ten behoeve van de (verkeers) veiligheid en ten behoeve van het natuurbeheer, kan, mits het ANB uitdrukkelijk toestemming geeft, een bijzondere bejaging worden toegestaan vanaf één uur na zonsondergang tot één uur voor zonsopgang en kan ook drijfjacht worden toegestaan. Vorig jaar zijn er in Limburg 14 aanvragen geweest, ANB heeft ze alle 14 toegestaan.

Als er schade is aan gewassen of eigendommen en er geen andere bevredigende oplossing bestaat, kan de grondgebruiker of -eigenaar het wild zwijn bestrijden of laten bestrijden. Iedere bestrijdingsactiviteit moet minstens 24 uur op voorhand worden gemeld.

Het ANB werkt aan een nieuwe beleidsvisie voor everzwijnen. Het doel is een realistische en haalbare methodiek voor het beheer van everzwijnpopulaties, waarbij de populaties binnen aanvaardbare maatschappelijke grenzen worden gehouden zodat overlast wordt vermeden of geminimaliseerd. Het ANB streeft daarbij naar administratieve vereenvoudiging met een minimale inzet aan overheidspersoneel en een maximale participatie, responsabilisering en expertiseondersteuning door wildbeheereenheden en deskundige jagers. De nieuwe visie zal worden overlegd in het koepeloverleg en wordt ter goedkeuring voorgelegd aan de minister. Maatschappelijke participatie duurt langer, maar geeft op het einde een beter resultaat.

Kraaiachtigen

De kraaiachtigen worden geregeld in het Soortenbesluit. Voor zwarte kraai, ekster, kauw, gaai en spreeuw kan bestrijding worden toegepast conform bijlage 3 van het Soortenbesluit. Voor die bestrijding zijn er twee opties. In gedefinieerde situaties volstaat een

melding in het kader van bijlage 3 van het Soortenbesluit. In alle andere gevallen is een afwijkingaanvraag op de verbodsbepalingen van het Soortenbesluit noodzakelijk.

De bestrijding in het kader van bijlage 3 mag worden uitgevoerd na de melding van intentie tot bestrijding aan de burgemeester van de betreffende gemeente en aan het provinciale hoofd van het agentschap. Bij bestrijding moet worden aangetoond dat er geen andere bevredigende oplossing bestaat.

De eigenaars of gebruikers van het terrein of de door de eigenaars of gebruiker(s) aange-stelde bijzondere veldwachters of houders van het jachtrecht kunnen gedurende het gehele jaar door de bestrijding toepassen en uitvoeren. De bestrijding kan worden uitgevoerd met volgende middelen: vuurwapens en munitie die voldoen aan de bepalingen van het Jachtdecreet, roofvogels die worden gehouden volgens de bepalingen van het Soortenbe-sluit, trechtersvallen (enkel voor de zwarte kraai en ekster) en Larssenkooien (enkel voor de ekster).

Volgende situaties zijn gedefinieerd voor de bestrijding van kraaiachtigen. Vooreerst het garanderen van veiligheid van het luchtverkeer, toepasselijk op de spreeuw, zwarte kraai, kokmeeuw en zilvermeeuw. Een andere situatie voor bestrijding is het voorkomen van belangrijke schade aan professioneel geteelde gewassen, toepasselijk op de zwarte kraai, ekster en kauw, en het voorkomen van belangrijke schade aan fruitteelt, toepasselijk op de spreeuw, ekster en gaai. Er kan ook worden bestreden ter bescherming van fauna en flora in bossen, op akkers en weilanden en dat is dan toepasselijk op de zwarte kraai en ekster. Voor het gebruik van andere middelen, voor bestrijding om andere redenen moet een vergunning tot afwijking van de verbodsbepalingen worden aangevraagd op basis van het Soortenbesluit.

Voor alle andere gevallen van bestrijding van voornoemde soorten is een vergunning tot afwijking van de verbodsbepalingen van het Soortenbesluit nodig. Hierbij moet worden aangetoond dat er geen andere bevredigende oplossing bestaat. Gedegen preventieve maatregelen dienen reeds getroffen te zijn om schade door kraaiachtigen te voorkomen.

Conclusie

Er is een ruim arsenaal aan maatregelen beschikbaar: preventieve maatregelen, jacht, bijzondere bejaging en bestrijding. Dat is het resultaat van jarenlang maatschappelijk overleg. In deze hoorzitting is gebleken dat de belangen tegenstrijdig kunnen zijn. Een consensus of een evenwicht vinden, is dus niet evident. Als het arsenaal doelgericht en efficiënt wordt ingezet, blijft het grootste deel van de overlast beheersbaar.

9.2. Vragen en opmerkingen van de leden

De heer Lode Ceyssens: Het is jammer dat we de laatste drie instanties niet vooraf hebben gehoord.

Ondanks het arsenaal aan maatregelen, zijn er wel degelijk problemen onder meer met de everzwijnen in Limburg. Het afschotplan wordt bepaald op basis van tellingen. Het was een interessante suggestie van de heer Casaer van het INBO om dat voortaan te bepalen op basis van meetbare schade. Het in kaart brengen van schade is voor verbetering vatbaar. Landbouwers hebben het moeilijk om schadedossiers goedgekeurd te krijgen.

Daarnaast is het niet zeker dat de invloed van elke soort voldoende in kaart kan worden gebracht. Welke rol speelt het agentschap op dat vlak of zou het kunnen spelen?

De heer Filiep Cardoen, afdelingshoofd beleid ANB: Er zijn taakafspraken met het INBO en het monitoren is de taak van het instituut. We werken wel nauw samen, zo hebben we de beleidsvisie samen opgesteld.

Mevrouw Tine Eerlingen: Wordt een afschotplan per gebied bepaald of geldt het voor heel Vlaanderen?

De heer Filiep Cardoen: Het afschotplan wordt door de wildbeheerseenheid ingediend en geldt dus voor een klein gebied. Een afschotplan is nodig voor de gewone jacht maar ook voor de bijzondere jacht.

De heer Dirk Peeters: Eigenlijk kan de vos dus in geval van overlast het hele jaar worden bejaagd, zij het dat het geweer aan een bijzondere veldwachter moet toebehoren.

De heer Wilfried Vandaele: Het ANB vindt dus dat de huidige wetgeving volstaat?

Mevrouw Marleen Evenepoel: Stilstaan is nooit goed. Er zijn al heel wat mogelijkheden, maar het ANB denkt na over manieren waarop het beter kan. Die voorstellen zullen te gepasten tijde aan de overleggroep worden voorgelegd.

De voorzitter: Ik dank iedere spreker voor zijn bijdrage aan deze hoorzitting.

Bart MARTENS,
voorzitter,

Wilfried VANDAELE,
Marleen VAN DEN EYNDE,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

ABS	Algemeen Boerensyndicaat
ANB	Agentschap voor Natuur en Bos
INBO	Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek
WIV	Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid

BIJLAGE 1:

Uittreksels uit de presentatie van de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging

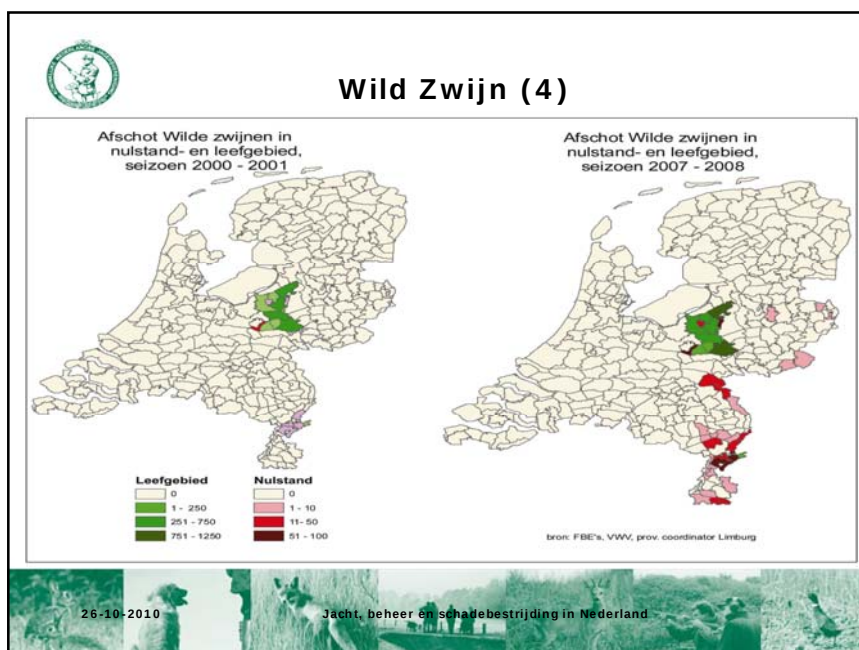

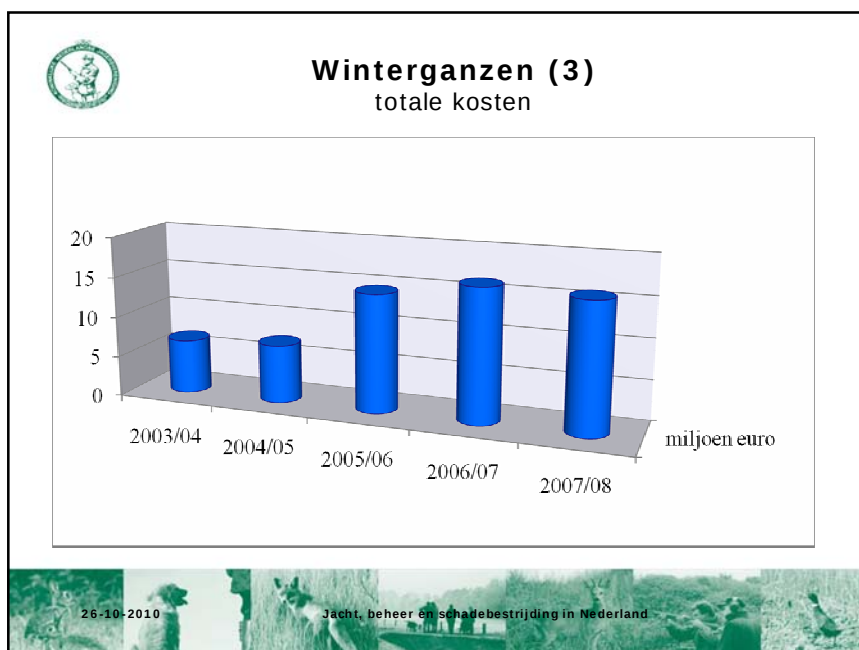
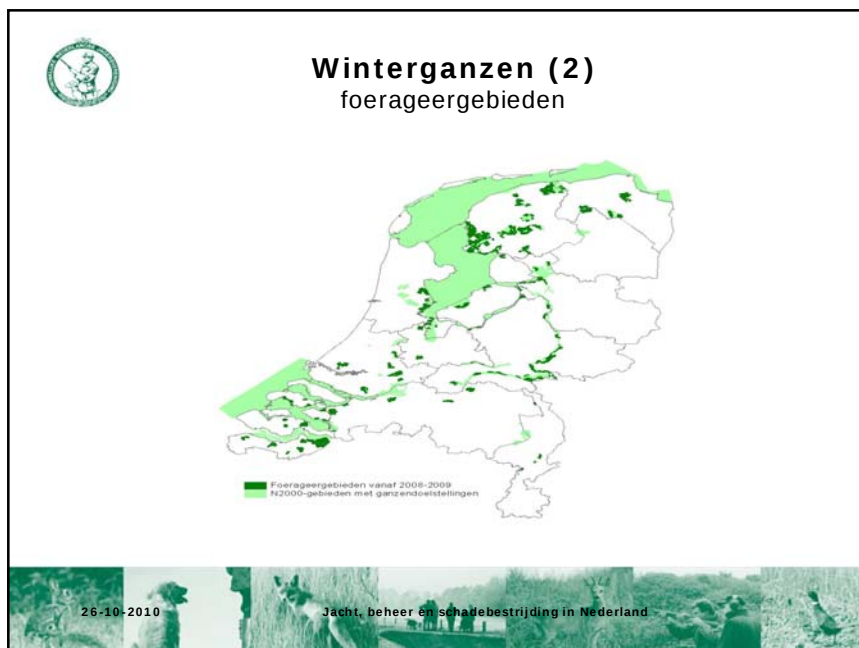
Hoorzitting Vlaams Parlement 26-10-2010

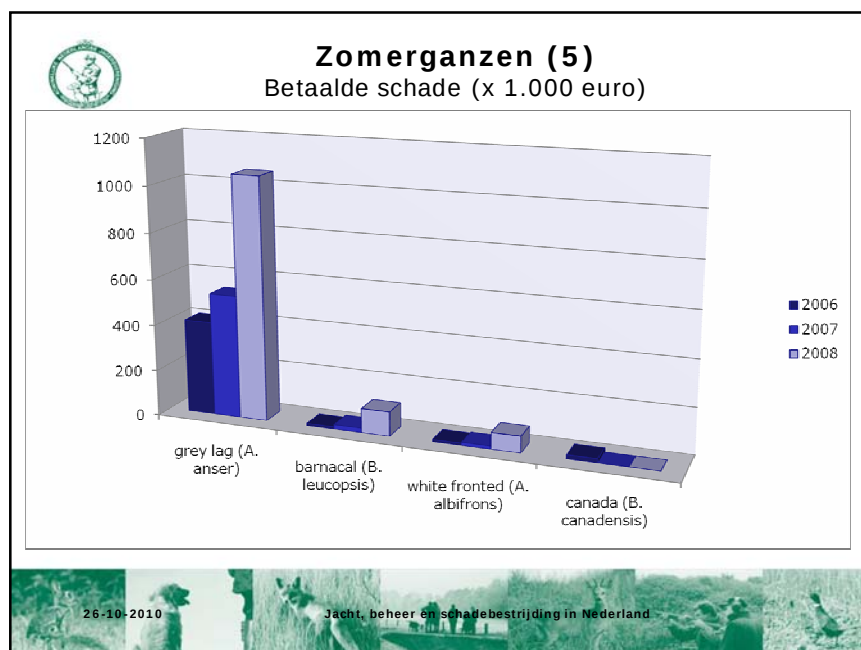
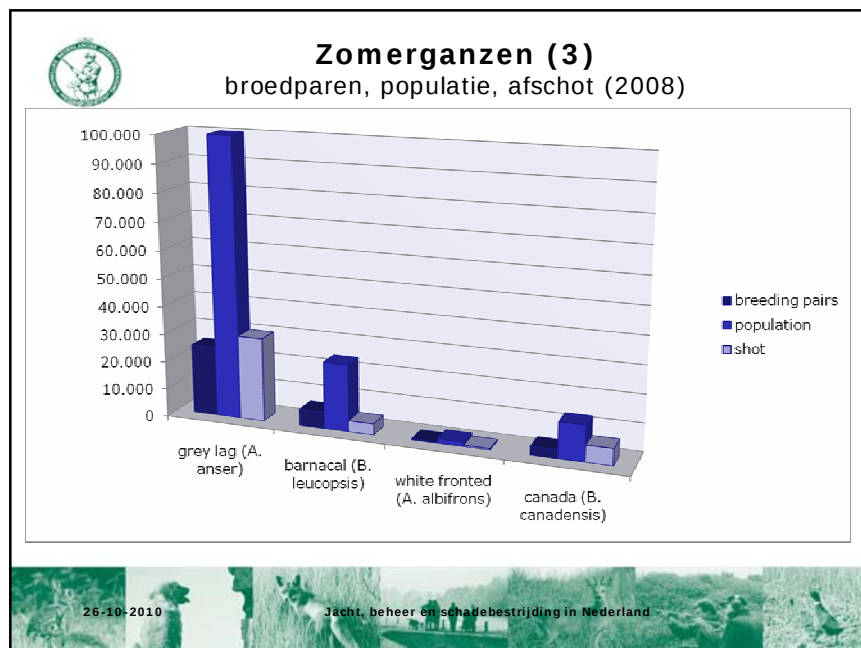
Jacht, beheer en schadebestrijding in Nederland

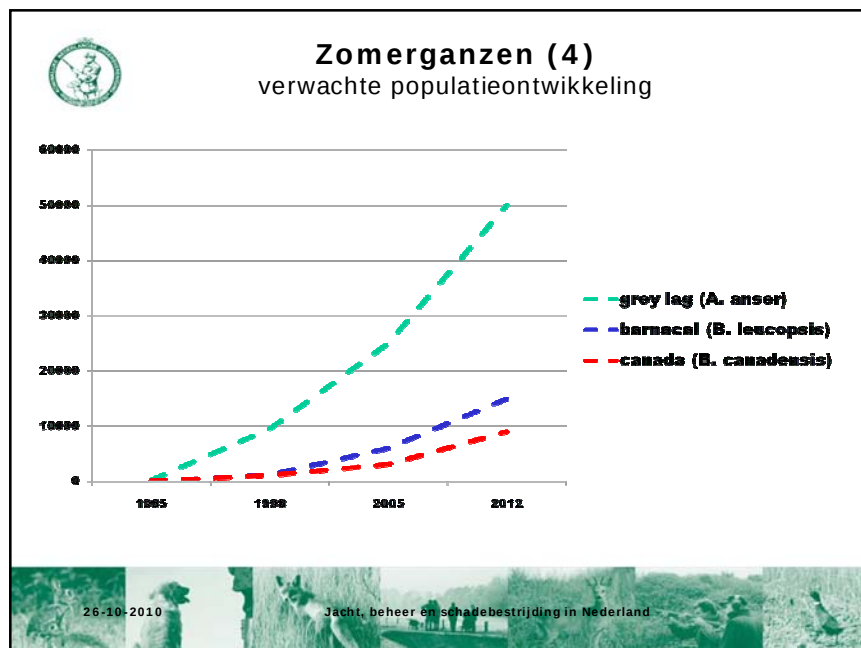
Wim van der Es
Hoofd Regiodiensten/Plaatsvervangend Directeur

BIJLAGE 2:

Uittreksels uit de presentatie van Vogelbescherming Vlaanderen

Vogelbescherming Vlaanderen vzw

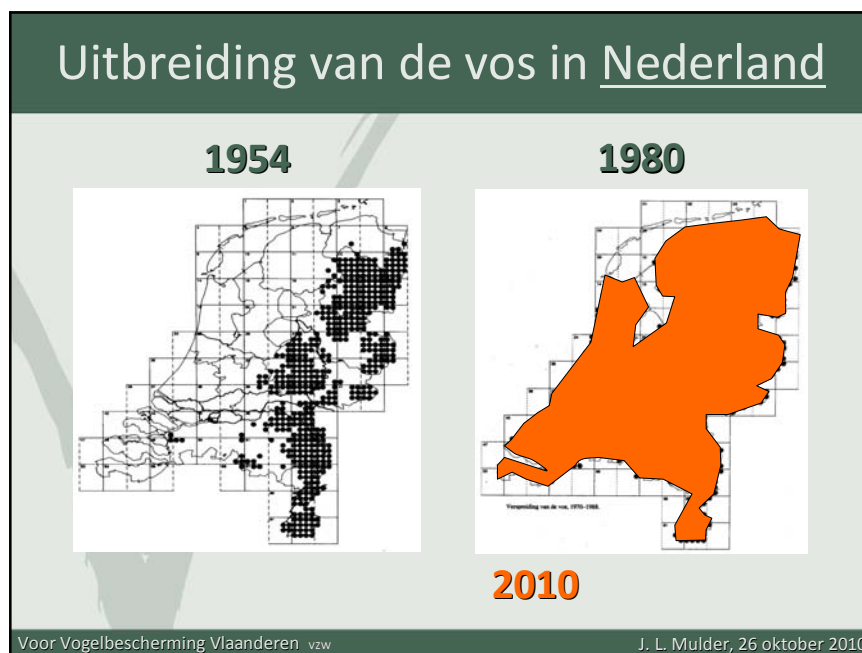
Advocaat van
de wilde fauna

Met steun van de
Vlaamse overheid

Vlaams Parlement — dinsdag 26 oktober 2010 — Brussel

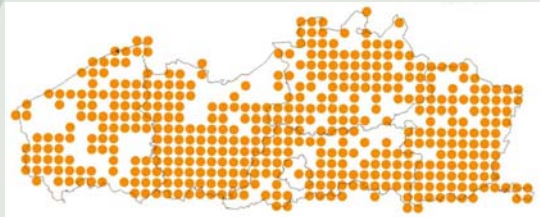

Uitbreiding van de vos in Vlaanderen

1981

2002

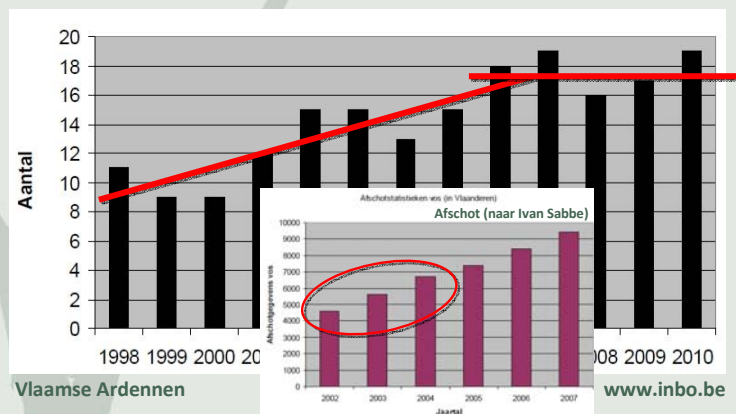

Verkoren *et al.*, 2003

Voor Vogelbescherming Vlaanderen vzw

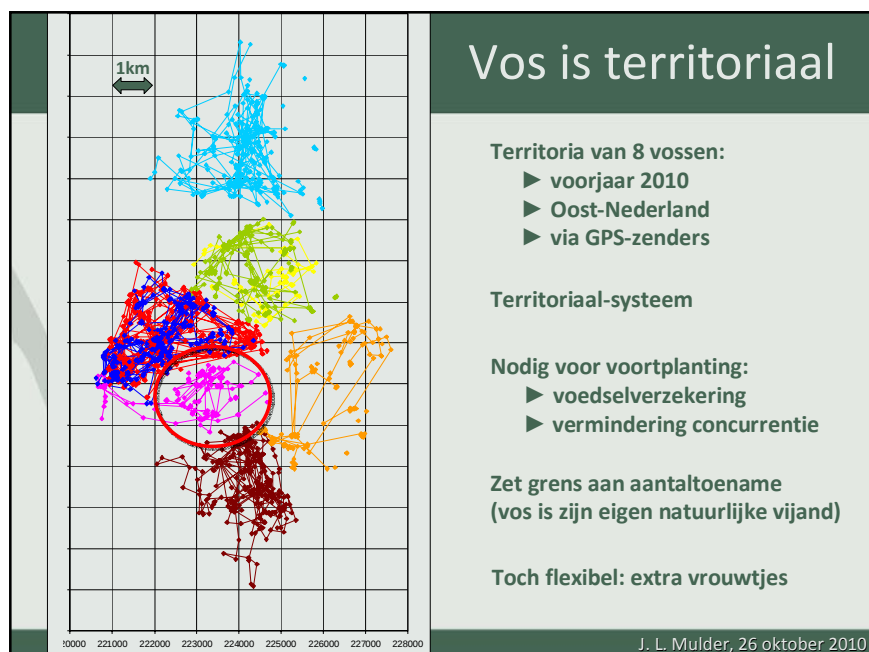
J. L. Mulder, 26 oktober 2010

Aantal worpen in 100 km²

Voor Vogelbescherming Vlaanderen vzw

J. L. Mulder, 26 oktober 2010

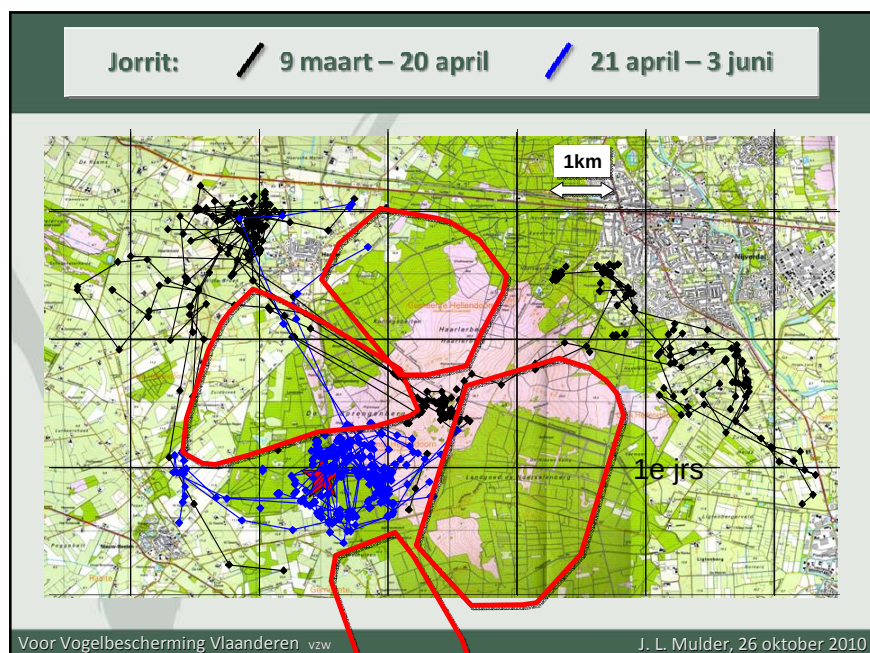
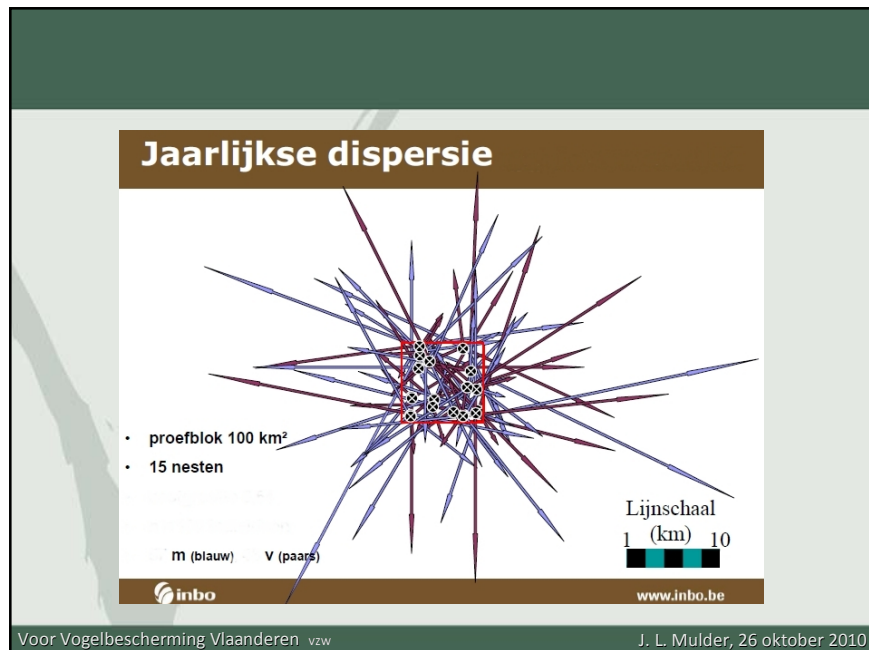

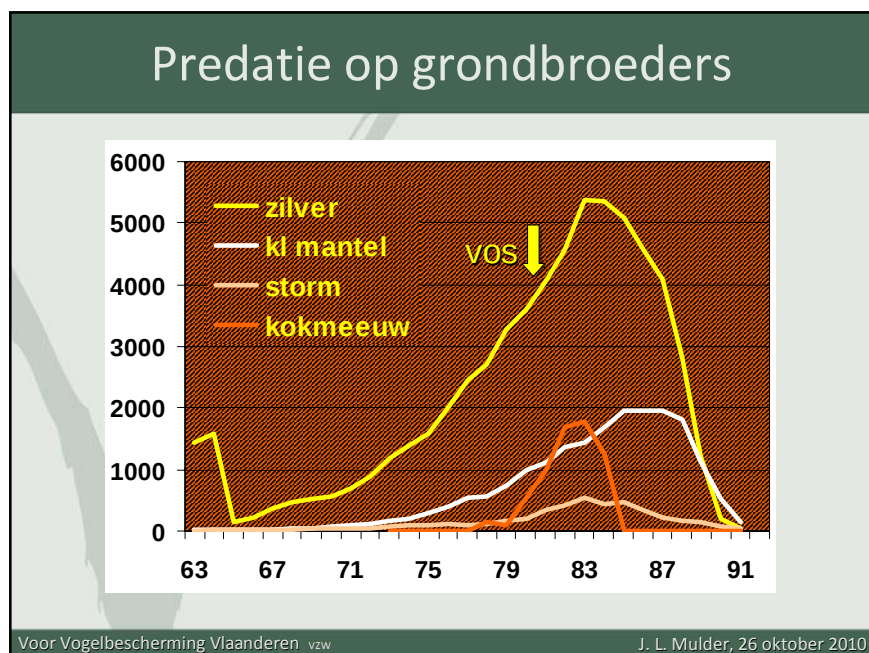
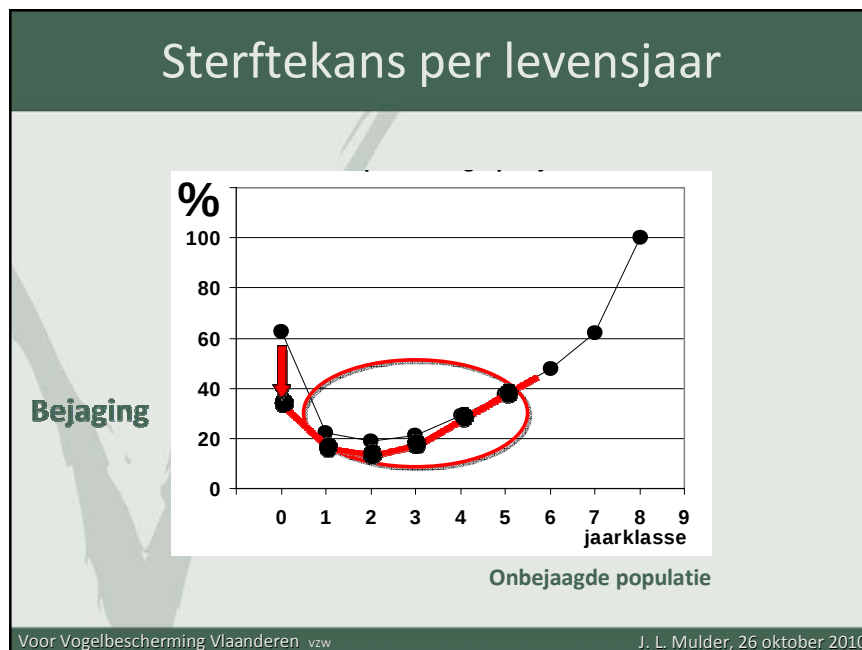
Voorbeelden worpgrootte

Anglesey (eiland UK), direct na kolonisatie (n=4)	7.8
Voormalig Oost-Duitsland (zwaar bejaagd)	6.6
Vlaanderen	6.6
West-Schotland	6.3
▶ veel woelmuizen	4.6
▶ weinig woelmuizen	
Zuid-Zweden	5.1
▶ veel konijnen	3.5
▶ weinig konijnen	

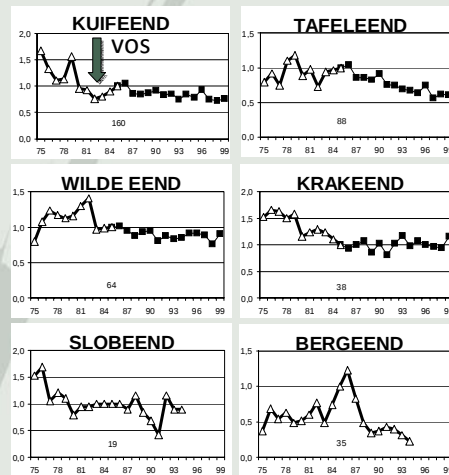
Conclusie: meer voedsel / meer ruimte = grotere worpen

Voor Vogelbescherming Vlaanderen vzw

Eenden: aantal broedparen

Voor Vogelbescherming Vlaanderen vzw

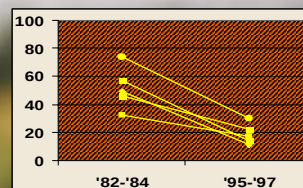
J. L. Mulder, 26 oktober 2010

Conclusie: evenveel broedparen, maar lager broedsucces
ergo: verschuiving doodsoorzaken

Gem. % vrouwtjes met jongen – duinen:

Van bovenaf (links):

- ▶ tafeleend
- ▶ krakeend
- ▶ bergeend
- ▶ kuifeend
- ▶ wilde eend

Voor Vogelbescherming Vlaanderen vzw

J. L. Mulder, 26 oktober 2010

BIJLAGE 3:

Presentatie van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek

Schade door wildsoorten (vos, everzwijn, houtduif, ganzen..) in een cultuurlandschap

Adaptief beheer: *Omgaan met onzekerheden & instrument om kennis op te bouwen*

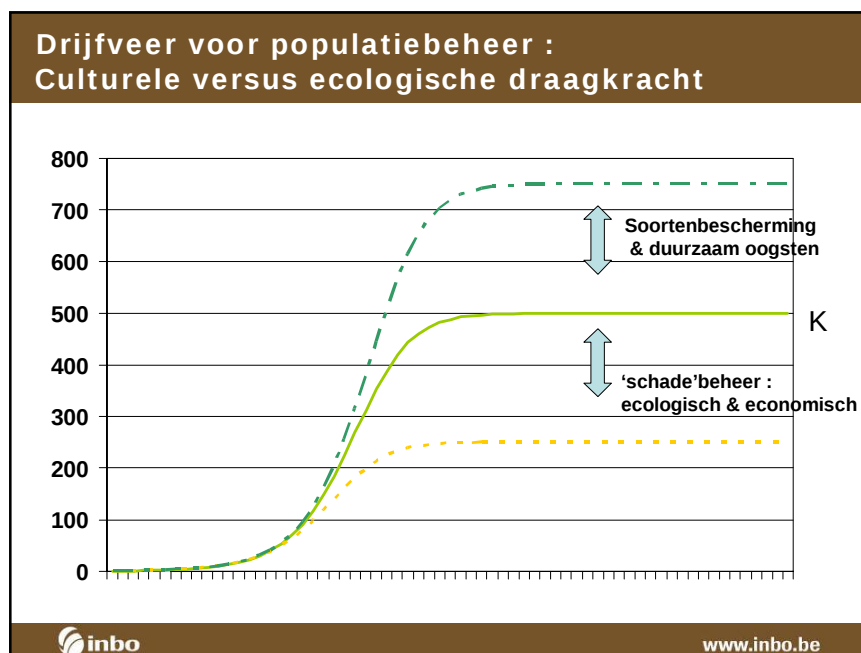
Jim Casaer
Onderzoeksgroep leider Faunabeheer

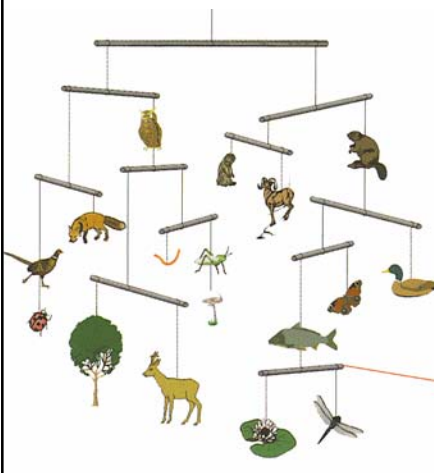

inbo
Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek

www.inbo.be

Cultuurlandschap (Vlaanderen)

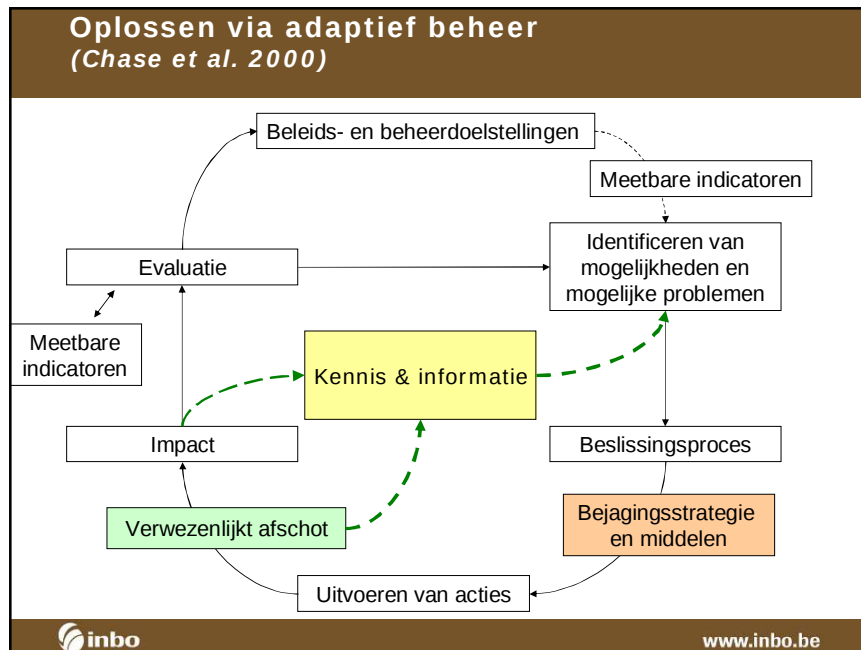
- ✓ K bepaald door menselijke ingrepen
- ✓ Fluctuaties in K (zelfs in de loop van het jaar) door menselijke ingrepen
- ✓ Grote impact op soortensamenstelling
- ✓ Interacties zeer complex
- ✓ Veranderingen in 'culturele waarden'

(Reimoser et al. 2007)

 www.inbo.be

Kennislacunes en onzekerheden in het kader van schadebeheer

- Belangrijke elementen in kader van schadebeheer
 - Relatie densiteiten ~ impact/schade (economisch & ecologisch)
 - Populatiedynamiek in Vlaanderen
 - Densiteitsafhankelijke terugkoppelmechanismes ?
 - Op welke niveau ?
 - Cultuurlandschap ~ ecologische draagkracht versus culturele draagkracht
 - Impact van maatregel
 - Additieve of compensatorische mortaliteit ?
 - Effect van ingrijpen in bepaalde leeftijdsklasse ?
 - Effect van het moment van het jaar van ingrijpen ?
 - Onzekerheden over uitvoering
 - Relatie wettelijk kader ~ terrein
 - Schaal van mogelijke toepassing & uitvoering
- Experimentele studies
 - Schaal ? Situatiespecifiek ? Extrapolerbaar ?

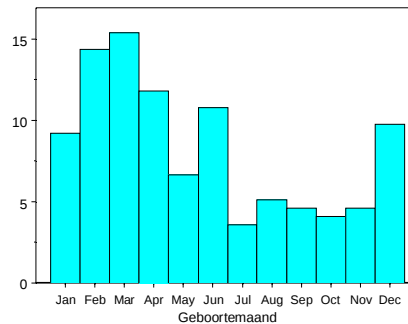

Vb. Everzwijn : algemene lit. kennis

- Rijke versus arme omgeving => andere populatiekenmerken
 - Meer jongen in populatie
 - Biggen snellere gewichtstoename => vroeg geslachtsrijp
 - Jongen worden jaarrond geboren
 - Grote worpen
 - Hoge percentages drachtige dieren
- Jaarlijkse aanwas
 - 2.3 versus 0.85
- Ingreep in biggenklasse belangrijker in rijke omgeving
- Additieve mortaliteit tgv afschot
- Densiteitsafhankelijke mechanisme (discussie in literatuur)

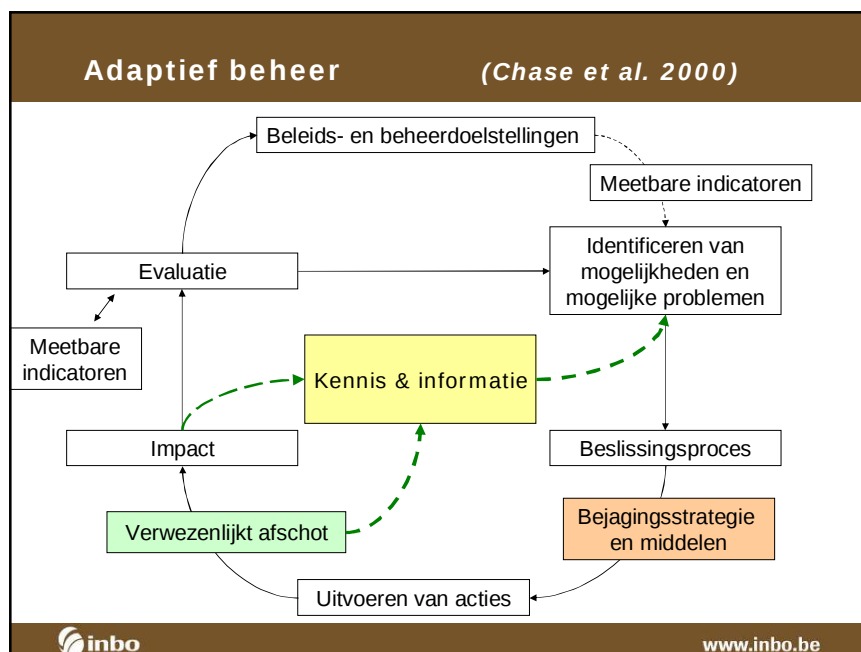
Vlaanderen ?

- Hypothese: rijk gebied ?
 - Biggen: gemiddeld 30kg (pot. sexueel actief) op 7 maanden
 - Gemiddelde worpgrootte : 5.2 – 6.4 (n = 16!)
 - Laag percentage drachtige dieren
 - Geboortes jaarrond

Vertrekbasis voor adaptief everzwijnenbeheer in Vlaanderen

- Rijk leefmilieu – snelle toename
- Actueel afschot : 100 – 150 dieren per jaar
(62% biggen // 45% vrouwelijke dieren)
- Stijgende populatie
- Additieve mortaliteit tgv afschot
- Geen densiteitsafhankelijke mechanismen op huidige pop. niveau
- Onbekenden :
 - Jaarlijkse schommeling in aanwas ?
 - Omvang van impact/schade ?
 - indicator aanvaardbare schade (ecologische zowel als landbouw)
 - Relatie bejagingsmethoden – afschot

BIJLAGE 4:

Uittreksels uit de presentatie van het Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid

isp
wiv
WETENSCHAPPELIJK INSTITUUT
VOLKSGEZONDHEID
INSTITUT SCIENTIFIQUE
DE SANTÉ PUBLIQUE

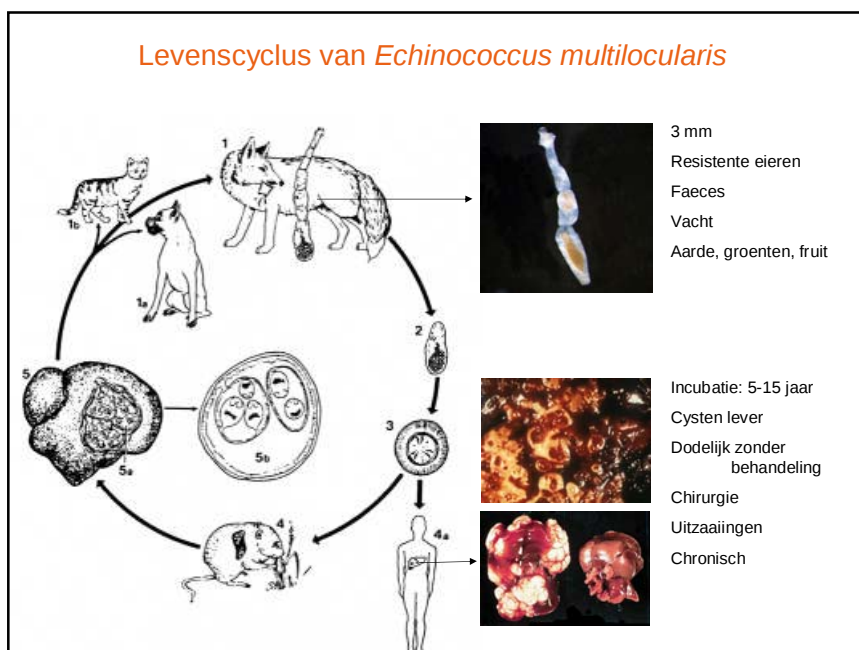
Echinococcus multilocularis in Vlaanderen en België

Overdracht
Ziekte
Voorkomen bij dier en mens
Voorzorgen

Steven Van Gucht, DVM, PhD

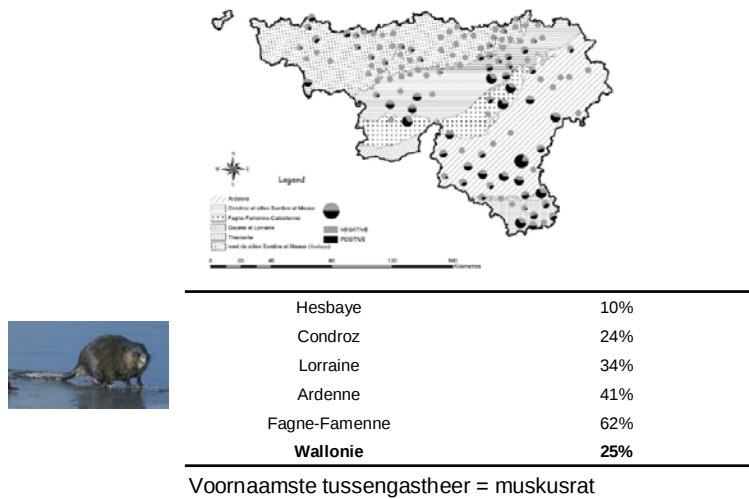
Rue Juliette Wytsmanstraat 14 | 1050 Brussels | Belgium
T +32 2 642 51 11 | F +32 2 642 50 01 | email: info@iph.fgov.be | www.iph.fgov.be

.be

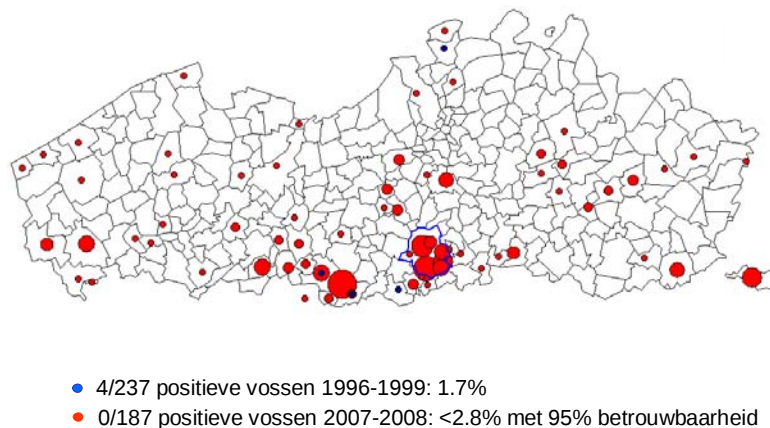
Besmetting bij vossen in Wallonië tussen 2003 en 2004

(Hanosset *et al.*, 2008)

Besmetting bij vossen in Brussel en Vlaanderen tussen 2007-2008

(Van Gucht *et al.*, 2010)

Besmetting bij mensen: Europa

Kaart: 532 gevallen in 6 landen tussen 1982-2000:

Zwitserland: stijging

1.0 (1993-2000) → 2.6 patiënten (2000-2005)/10⁶ inwoners

De mens:

De vos:

Besmetting bij mensen: België

Stalen van verdachte personen of risicopersonen	Periode					
	<2004	2004	2005	2006	2007	2008
Totaal	?	333	213	270	275	300
Positief	8 (36-90 jaar)	0	0	1 (64 jaar, Ardennen)	1 (82 jaar, Ardennen)	0

België: 1 geval/jaar

Studie Waalse boswachters in 2004: 0/115

Geen stijgende trend waarneembaar